

INFORMATOR

o egzaminie maturalnym z języka łemkowskiego jako języka mniejszości etnicznej

od roku szkolnego 2024/2025

Centralna Komisja Egzaminacyjna
Warszawa 2024

Zespół redakcyjny:

Marta Watral
Barbara Duć
Anna Maślana
dr Paulina Olechowska (CKE)
dr Wioletta Kozak (CKE)

Recenzenci:

prof. UJ dr hab. Helena Duć-Fajfer
dr Tomasz Kwoka (recenzja językowa)

Informator został opracowany przez Centralną Komisję Egzaminacyjną we współpracy z okręgowymi komisjami egzaminacyjnymi.

Centralna Komisja Egzaminacyjna
ul. Józefa Lewartowskiego 6, 00-190 Warszawa
tel. 22 536 65 00
sekretariat@cke.gov.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Gdańsku
ul. Na Stoku 49, 80-874 Gdańsk
tel. 58 320 55 90
komisja@oke.gda.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie
ul. Adama Mickiewicza 4, 43-600 Jaworzno
tel. 32 784 16 00
sekretariat@oke.jaworzno.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie
os. Szkolne 37, 31-978 Kraków
tel. 12 683 21 01
oke@oke.krakow.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łomży
al. Legionów 9, 18-400 Łomża
tel. 86 473 71 20
sekretariat@oke.lomza.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łodzi
ul. Ksawerego Praussa 4, 94-203 Łódź
tel. 42 664 80 60
sekretariat@lodz.oke.gov.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Poznaniu
ul. Gronowa 22, 61-655 Poznań
tel. 61 854 01 60
sekretariat@oke.poznan.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Warszawie
ul. Józefa Bema 87, 01-233 Warszawa
tel. 22 457 03 35
info@oke.waw.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna we Wrocławiu
ul. Tadeusza Zielińskiego 57, 53-533 Wrocław
tel. 71 785 18 94
sekretariat@oke.wroc.pl

Spis treści

1. Opis egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego jako przedmiotu dodatkowego w części ustnej bez określania poziomu oraz w części pisemnej na poziomie rozszerzonym	5
Wstęp	5
Lektury na egzaminie	8
Część ustna egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego	9
Zasady oceniania egzaminu ustnego	13
Część pisemna egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego. Poziom rozszerzony	19
Zasady oceniania wypracowania	20
2.1. Przykładowe zadania z rozwiązaniami. Część ustna	34
2.2. Przykładowe wypracowania z rozwiązaniami. Część pisemna na poziomie rozszerzonym	48

1. Opis egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego jako przedmiotu dodatkowego w części ustnej oraz w części pisemnej

WSTĘP

Język łemkowski jest jednym z przedmiotów do wyboru na egzaminie maturalnym. Może być zdawany jako egzamin pisemny i ustny. W części pisemnej jest egzaminem na poziomie rozszerzonym. Dla egzaminu ustnego poziomu nie ustala się.

Egzamin maturalny z języka łemkowskiego w części ustnej i pisemnej sprawdza, w jakim stopniu zdający spełnia wymagania z języka łemkowskiego jako języka etnicznego [określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkoły ponadpodstawowej](#)¹.

Wymagania ogólne i szczegółowe zawarte w podstawie programowej z języka łemkowskiego jako języka mniejszości etnicznej zostały opisane w czterech obszarach:

- I. Świadomość własnego dziedzictwa etnicznego.
- II. Kształcenie językowe.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.

Podstawa programowa dla szkoły ponadpodstawowej w zakresie kształcenia literackiego i kulturowego kładzie nacisk na pogłębianie świadomości własnego dziedzictwa etnicznego, czyli poszerzanie wiedzy z zakresu rodzimej kultury, doskonalenie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii w języku mniejszości etnicznej. Jednocześnie podstawa programowa szczególnie nacisk kładzie na: rozumienie wartości języka etnicznego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, regionalnej i kulturowej, pogłębianie umiejętności porozumiewania się w języku łemkowskim, poprawne mówienie i pisanie zgodne z zasadami poprawności językowej. Ważnym elementem kształcenia jest rozwijanie zasobu leksykalnego języka etnicznego przez rozumienie różnego typu tekstów: literackich, krytycznoliterackich, publicystycznych oraz popularnonaukowych.

Egzamin maturalny odzwierciedla powyższe założenia podstawy programowej kształcenia ogólnego z języka łemkowskiego jako języka mniejszości etnicznej.

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 czerwca 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz.U. z 2024 r. poz. 1019).

Informator o egzaminie maturalnym z języka łemkowskiego jako języka mniejszości etnicznej od roku szkolnego 2024/2025 jest podzielony na dwie części.

CZĘŚĆ PIERWSZA zawiera:

- ogólne informacje dotyczące egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego od roku szkolnego 2024/2025
- szczegółowy opis egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego **w części ustnej bez określania poziomu**
- szczegółowy opis egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego **w części pisemnej na poziomie rozszerzonym**.

CZĘŚĆ DRUGA zawiera:

- przykładowe zadania egzaminacyjne na egzamin w części ustnej wraz z rozwiązaniami
- przykładowe wypracowania na poziomie rozszerzonym wraz z rozwiązaniami

Informator prezentuje przykładowe zadania egzaminacyjne wraz z zasadami oceniania oraz wskazuje odniesienie zadań do wymagań podstawy programowej. Zadania w *Informatorze* nie wyczerpują wszystkich typów zadań, które mogą wystąpić w arkuszu egzaminacyjnym. Nie ilustrują również wszystkich wymagań z zakresu języka łemkowskiego jako języka mniejszości etnicznej określonych w podstawie programowej. Dlatego *Informator* nie może być jedyną, ani nawet główną wskazówką do planowania procesu kształcenia w szkole. Tylko realizacja wszystkich wymagań z podstawy programowej, zarówno ogólnych, jak i szczegółowych, może zapewnić wszechstronne wykształcenie uczniów w zakresie języka łemkowskiego, w tym ich właściwe przygotowanie do egzaminu maturalnego.

Poszczególne części egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego scharakteryzowano w TABELI 1.

TABELA 1. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH CZĘŚCI EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA ŁEMKOWSKIEGO

Część ustna – bez określania poziomu egzaminu	Odniesienie do podstawy programowej	<ul style="list-style-type: none"> a) pogłębiona znajomość własnego dziedzictwa etnicznego, tj. wymagania I.1)–4) b) znajomość i interpretacja lektur obowiązkowych, tj. wymagania III.1.1)–4), 6)–10) c) odbiór tekstów kultury, tj. wymagania III.2.1)–2) d) zróżnicowanie języka łemkowskiego, tj. wymagania II.2.1)–6) e) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania II.3.1)–3) oraz 5)–8) f) odbiór przekazu językowego, tj. wymagania II.4.1)–11) g) mówienie, tj. wymagania IV.1.1) –4).
	Czas trwania egzaminu	30 minut, w tym: 15 minut – przygotowanie do odpowiedzi 15 minut – wypowiedzi monologowe oraz rozmowa.
	Charakter egzaminu	Przedmiot dodatkowy.
	Zadania na egzaminie	Zestaw składający się z dwóch zadań.
	Liczba punktów	30 punktów.
	Elementy egzaminu	<ul style="list-style-type: none"> 1. Wypowiedzi monologowe zdającego dotyczące zadań z wylosowanego zestawu egzaminacyjnego. 2. Rozmowa z zespołem przedmiotowym.
	Oceniający	Przedmiotowy zespół egzaminacyjny.
Część pisemna – poziom rozszerzony	Odniesienie do podstawy programowej	<p>Wypracowanie:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) pisanie, tj. wymagania IV.2.1)–7) b) pogłębiona znajomość własnego dziedzictwa etnicznego, tj. wymagania I.1)–3), 1)R–2)R c) gramatyka języka łemkowskiego, tj. wymagania II.1.1 d) zróżnicowanie języka łemkowskiego, tj. wymagania II.2)–6) e) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania II.3.1), 5)–8) f) ortografia i interpunkcja, tj. wymagania II.5.1)–2) g) interpretacja utworów literackich, tj. wymagania III.1. 1)–4), 6)–10), III.1.1R)–4R) h) odbiór tekstów kultury, tj. wymagania III.2.1)–2).
	Czas trwania egzaminu	210 minut.

Charakter egzaminu	Przedmiot dodatkowy.
Zadania na egzaminie	Zadanie rozszerzonej odpowiedzi (wypracowanie).
Liczba punktów	35 punktów.
Elementy egzaminu	Dwa tematy wypracowań do wyboru
Oceniający	Egzaminatorzy okręgowych komisji egzaminacyjnych.

LEKTURY NA EGZAMINIE

W arkuszu egzaminacyjnym na poziomie rozszerzonym oraz w części ustnej egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego znajdują się zadania sprawdzające znajomość treści i problematyki lektur obowiązkowych, tj.:

1. Алексей Тороньскій, *В Монастырі* (з повісти *Ганця*);
2. Петро Полянський, *Чудний гробовий дух*;
3. Владимир Хыляк, *Мій блаженній пам'яті дяк, Шыбеничний Верх, Руска доля, Польскій патріота, Великій перекінчык в малым розмірі*;
4. Клавдия Алексович, *Заморочена*;
5. Михаил Нестерак, *Для Тебе, моя мати!, Памяти Отця Сандовича*;
6. Теофіль Курилло, *Дневник Лемка з Талергофу*;
7. Ваньо Гунянка, *В Америці*;
8. Иван Русенко, *Люде ріжної масти, Лемковина, Лемкы, Петро Зяйка, Пані Войцехова, Тепер на Лемковині, Моя Отчызна* і інчы выбраны вершы; *Вертел в Карпатах*;
9. Симеон Пыж, *Горлицкій Бурсак*;
10. Богдан Ігор Антонич, *Елегія о дверях сьпіваючых, Рождество, Поворот* і інчы выбраны вершы;
11. Миколай Буряк, выбраны байкы;
12. Семан Мадзелян, *Під облачком* і інчы выбраны вершы; *Ой, верше, мій верше, Колиси в селі, Дідова студня*;
13. Иван Горощак, *Поклін для неживых* і інчы выбраны вершы;
14. Нестор Жылич, *Лемковина* і інчы выбраны вершы;
15. Нестор Репела, *Опиш вшитко* і інчы выбраны вершы; *А дале – степ і степ, Голодны рокы*;
16. Мария Мальцовска, *Цап – чародійник, Материна свічка*;
17. Иван Желем, *Блудний сын, *** Уж ся мі не снит, Лемкы, Най го фрас* і інчы выбраны вершы; *Груба Берта, Повіл бы-м вам дашто*;
18. Иван Головчак, ****Я не скривлю ся за тото, Спрага* і інчы выбраны вершы; *Не лю, лем сербам..., Купила ката в мішку, Не рубай яличку*;
19. Мелянія Собин, *Лемковина, Поворот* і інчы выбраны вершы;
20. Андрий Копча, *Одтяте коріня*;
21. Теодор Кузяк, *Такє было моє дітинство, Сафат в Раю*;
22. Павел Ксеніч, *Петро і Ватра, Куріня шкодит*;
23. Павел Коробчак, *Свитаня; *** Нигда-м не виділ гір...*;
24. Михайло Дзіндзьо, *Як Гарась коня помінял, Пришла коза до воза*;
25. Павел Стефановскій, *Лемкы, Лемко в суді, То болит* і інчы выбраны вершы;

26. Стефанія Трохановска, *Пропали, Карпаты, Лем небо над нами наше* і інчы выбраны вершы;
27. Олена Дуць, ****бідны люде, Нароком, Автобіографія, Грядущым* і інчы выбраны вершы;
28. Володислав Грабан, *Вертаня, Діти Лемковины* і інчы выбраны вершы; *Велийны ремінісцензиі*;
29. Михал Сандович, *Однайти себе*;
30. Ярослав Гудак, *Куба*;
31. Петро Муриянка, *Муриянчыско, Лемківскій Крест, Humanitas, Сповід в степі, Блаженна повинніст* і інчы выбраны вершы; *Сонце сходить і заходить, Велийне інтермеццо*;
32. Моніка Тылявска, *Свій Голос*;
33. Мирослав Нагач, *Бомбель*.

CZĘŚĆ USTNA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA ŁEMKOWSKIEGO

Egzamin maturalny z języka łemkowskiego w części ustnej sprawdza umiejętność tworzenia wypowiedzi na określony temat oraz prowadzenia rozmowy zgodnie z zasadami poprawności językowej, logiki i retoryki.

Egzamin trwa około 30 minut i składa się z trzech części:

- przygotowania zdającego (ok. 15 minut)
- wypowiedzi monologowych zdającego dotyczących zadań z wylosowanego zestawu egzaminacyjnego (ok. 10 minut)
- rozmowy zdającego z zespołem przedmiotowym związanej z tymi wypowiedziami (ok. 5 minut).

W czasie trwania części ustnej egzaminu maturalnego zdającemu nie udziela się żadnych wyjaśnień dotyczących zadań egzaminacyjnych. Ponadto zdający nie może korzystać ze słowników i innych pomocy.

Opis zestawu zadań egzaminacyjnych

Zestaw zadań egzaminacyjnych składa się z dwóch zadań:

- zadanie 1. zawiera zagadnienie sprawdzające znajomość lektury obowiązkowej wskazanej w *Informatorze* do realizacji w całości lub we fragmentach i umiejętność tworzenia wypowiedzi na zadany w poleceniu temat, w odwołaniu do innego tekstu literackiego
- zadanie 2. dotyczy zagadnienia związanego z kulturą: literaturą, sztuką, językiem; zdający omawia je na podstawie dołączonego do polecenia materiału w postaci tekstu literackiego, nieliterackiego albo tekstu ikonicznego.

Cechy zadań egzaminacyjnych

Zadanie 1.:

- składa się z polecenia zawierającego zagadnienie w formie twierdzenia lub pytania, odnoszącego się do lektury obowiązkowej oraz wybranego kontekstu zgodnie ze schematem przedstawionym w TABELI 2.
- daje możliwość sprawdzenia znajomości treści i problematyki lektury obowiązkowej wskazanej w *Informatorze* oraz umiejętności interpretacji utworów z wykorzystaniem wiedzy historycznoliterackiej oraz kulturowej
- umożliwia zdającemu zaprezentowanie poziomu dojrzałości intelektualnej, pogłębionego rozumienia literatury, a także wykazanie się sprawnością językowo-retoryczną.

TABELA 2. SCHEMAT POLECENIA W ZADANIU 1. (LEKTURA OBOWIĄZKOWA)

	SCHEMAT POLECENIA DO	
	LEKTURY OBOWIĄZKOWEJ OMAWIANEJ W CAŁOŚCI	LEKTURY OBOWIĄZKOWEJ OMAWIANEJ WE FRAGMENTACH
ZAGADNIENIE W FORMIE TWIERDZENIA LUB PYTANIA	<i>Трагедія висеління в літературних текстах.</i>	<i>На чым полігают сусідскы реляції?</i>
ELEMENT 1. POLECENIA: WSKAZANIE LEKTURY	<i>Проаналізуй проблем, одкликуючы ся до твору Андрія Копчы «Одтяте коріня»</i>	<i>В одповіді одкликай ся до знаных тобі фрагментів твору «Ганця» Алексія Тороньского</i>
ELEMENT 2. POLECENIA: KONTEKST	<i><u>і іншого літературного тексту.</u></i>	<i><u>і іншого літературного тексту.</u></i>

Wybrany utwór literacki, będący drugim tekstem, do którego odwołuje się zdający w swojej wypowiedzi, może być:

- lekturą obowiązkową
- lekturą uzupełniającą
- utworem literackim niebędącym lekturą.

Polecenia do zadania 1. mają charakter jawny i zostaną opublikowane w komunikacie dyrektora CKE przed egzaminem maturalnym w terminie określonym w rozporządzeniu ministra edukacji i nauki.

Zadanie 2.:

- składa się z polecenia i tekstu (w zadaniach stosowane są trzy typy tekstów: nieliterackie, literackie i ikoniczne), zawiera zagadnienie w formie twierdzenia lub pytania odnoszącego się do załączonego tekstu oraz wybranego kontekstu zgodnie ze schematem przedstawionym w TABELI 3.
- umożliwia zdającemu zaprezentowanie poziomu dojrzałości intelektualnej, orientacji w problemach kultury, w tym literatury, sztuki lub języka, a także wykazanie się sprawnością językowo-retoryczną oraz rozumieniem tekstu stanowiącego inspirację do wypowiedzi.

TABELA 3. SCHEMAT POLECENIA W ZADANIU 2. (LITERATURA/SZTUKA/JĘZYK)

	SCHEMAT POLECENIA DO ZAGADNIENIA ZWIĄZANEGO		
	Z LITERATURĄ (ZADANIA ZAWIERAJĄCE MATERIAŁ LITERACKI)	ZE SZTUKĄ (ZADANIA ZAWIERAJĄCE MATERIAŁ IKONICZNY)	Z JĘZYKIEM (ZADANIA ZAWIERAJĄCE MATERIAŁ DO ANALIZY JĘZYKOWEJ)
ZAGADNIENIE W FORMIE TWIERDZENIA LUB PYTANIA	<i>Мотив природы в литературных текстах.</i>	<i>Як творці представляють дитинство?</i>	<i>Ци язикова етикета єст потрібна в меджелюдській комунікації?</i>
ELEMENT 1. POLECENIA: TEKST ŹRÓDŁOWY	<i>Проаналізуї проблем, одкликуючы ся до твору Меланії Собин «Лемковина»</i>	<i>В одповіді одкликай ся до рысунку Івана Русенка «На яфырах»</i>	<i>В одповіді одкликай ся до фрагменту твору Владимира Хыляка «Руска доля»</i>
ELEMENT 2. POLECENIA: TEKST 2. ALBO WŁASNE DOŚWIADCZENIA	<i><u>і іншого</u> <u>літературного</u> <u>тексту.</u></i>	<i><u>і іншого</u> <u>літературного</u> <u>тексту.</u></i>	<i><u>і свого</u> <u>комунікаційного</u> <u>досвіду.</u></i>

Wybrany utwór literacki, będący drugim tekstem, do którego odwołuje się zdający w swojej wypowiedzi, może być:

- lekturą obowiązkową
- lekturą uzupełniającą
- utworem literackim niebędącym lekturą.

Przebieg egzaminu

Przebieg egzaminu przedstawiono w TABELI 4.

TABELA 4. PRZEBIEG EGZAMINU USTNEGO

	PRZEBIEG EGZAMINU	CZAS TRWANIA
CZYNNOŚCI ORGANIZACYJNE	Zdający losuje zestaw pytań egzaminacyjnych zawierający dwa zadania.	–
PRZYGOTOWANIE ZDAJĄCEGO DO WYPOWIEDZI MONOLOGOWYCH	Zdający przygotowuje się do wygłoszenia wypowiedzi monologowych na dwa tematy zamieszczone w wylosowanym zestawie (może w tym czasie przygotować ramowy plan wypowiedzi, konspekt, notatki pomocnicze).	Nie więcej niż 15 minut.

WYPOWIEDZI MONOLOGOWE ZDAJĄCEGO	Zdający wygłasza wypowiedzi monologowe. Wypowiedzi monologowe zdającego nie mogą być przerywane przez zespół przedmiotowy (z wyjątkiem sytuacji, kiedy upłynął czas na nie przeznaczony). Zdający nie musi realizować zadań w kolejności, w jakiej zostały zamieszczone w zestawie zadań egzaminacyjnych – może rozpocząć wypowiedź od wybranego przez siebie zadania.	Nie więcej niż 10 minut (może je wygłosić w czasie krótszym niż 10 minut).
ROZMOWA ZESPOŁU PRZEDMIOTOWEGO ZE ZDAJĄCYM	Rozmowa zespołu przedmiotowego ze zdającym może dotyczyć: <ul style="list-style-type: none">• zagadnień określonych w poleceniach do obu zadań lub do jednego z dwóch zadań• utworu literackiego albo tekstu kultury, w tym materiału ikonicznego, dołączonego do polecenia• treści utworów literackich i tekstów kultury przywołanych przez zdającego w wypowiedziach. <p>W trakcie rozmowy zdający odpowiada na pytania, realizuje polecenia lub odnosi się do zagadnienia przedstawionego przez zespół przedmiotowy (łącznie od 1 do 3 pytań/poleceń/zagadnień). Zadawane pytania nie mogą dotyczyć faktograficznych detali dotyczących lektury obowiązkowej / omówionych tekstów kultury.</p>	Nie więcej niż 5 minut.

Wykonanie **obu zadań** egzaminacyjnych w części ustnej wymaga:

- zrozumienia tematów wypowiedzi i sformułowanych w nich zagadnień
- wykorzystania znajomości lektury obowiązkowej i umiejętności jej odczytania do omówienia zagadnienia określonego w zadaniu 1.
- odczytania (interpretacji) dołączonego tekstu kultury pod kątem wskazanego w poleceniu zagadnienia, odwołania się do innych tekstów kultury albo własnych doświadczeń, wykorzystania wiedzy i umiejętności z zakresu historii i teorii literatury i języka do omówienia zagadnienia określonego w zadaniu 2.
- odwołania się do wybranych kontekstów związanych z tematem wypowiedzi
- opracowania wypowiedzi pod względem kompozycyjnym i językowo-stylistycznym
- wygłoszenia wypowiedzi zgodnie z zasadami retoryki
- udziału w rozmowie dotyczącej wygłoszonych wypowiedzi monologowych.

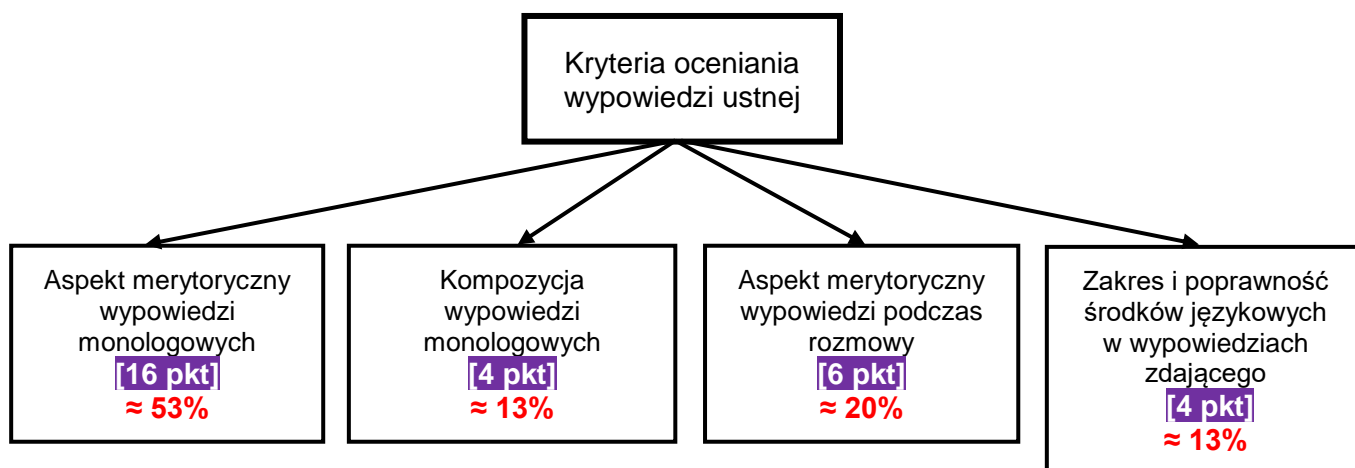
Przykładowe zadania do części ustnej (bez określania poziomu) wraz z rozwiązaniami znajdują się na stronach 35–48.

ZASADY OCENIANIA EGZAMINU USTNEGO

Za egzamin ustny zdający będzie mógł otrzymać maksymalnie **30 punktów**. Oceniając wypowiedzi zdającego, członkowie zespołu przedmiotowego będą przydzielali punkty w czterech **kryteriach**, tj.:

1. aspekt merytoryczny wypowiedzi monologowych w zadaniach 1. i 2. (od 0 do 16 pkt)
2. kompozycja wypowiedzi monologowych w zadaniach 1. i 2. oceniana łącznie (od 0 do 4 pkt)
3. aspekt merytoryczny wypowiedzi podczas rozmowy (od 0 do 6 pkt)
4. zakres i poprawność środków językowych w wypowiedziach monologowych oraz podczas rozmowy (od 0 do 4 pkt).

Zdający zda część ustną egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego, jeżeli uzyska 30% punktów możliwych do zdobycia, tj. 9 punktów. Wagi poszczególnych kryteriów określono na poniższym schemacie – podano wartości w przybliżeniu.

1. Aspekt merytoryczny wypowiedzi monologowych (maksymalnie 16 punktów)

Uwaga: za wypowiedź monologową zdający może otrzymać maksymalnie 16 pkt (zadanie 1. – 8 pkt, zadanie 2. – 8 pkt).

		Zadanie 1.	Zadanie 2.
Temat + 2 elementy (zagadnienie + lektura/ tekst 1 ORAZ zagadnienie + tekst 2 przywołany przynajmniej częściowo funkcjonalnie/ własne doświadczenia)	• bogata argumentacja; bez poważnych błędów rzeczowych	8	8
	• bogata argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi ALBO • zadowalająca argumentacja bez błędów rzeczowych	7	7
	• zadowalająca argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi ALBO • powierzchowna argumentacja bez błędów rzeczowych	6	6
	• powierzchowna argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi	5	5
Temat + 1 element (zagadnienie + lektura/ tekst 1 LUB zagadnienie + tekst 2 przywołany przynajmniej częściowo funkcjonalnie/ własne doświadczenie)	• bogata argumentacja; bez poważnych błędów rzeczowych	4	4
	• bogata argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi ALBO • zadowalająca argumentacja bez błędów rzeczowych	3	3
	• zadowalająca argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi ALBO • powierzchowna argumentacja bez błędów rzeczowych	2	2
	• powierzchowna argumentacja z 1–2 poważnymi błędami rzeczowymi	1	1
brak wypowiedzi; wypowiedź nie na temat; wypowiedź zawiera błąd kardynalny ALBO 3 lub więcej poważnych błędów rzeczowych; wypowiedź nie odnosi się w ogóle do lektury wskazanej w poleceniu		0	0

Wyjaśnienia (kryterium 1. – Aspekt merytoryczny wypowiedzi monologowych)

1. Argumentacja to uzasadnienie stanowiska zdającego wobec zagadnienia sformułowanego w poleceniu za pomocą argumentów.
 - 1) Bogata argumentacja – to argumentacja pogłębiona, poparta trafnymi przykładami i **szeroka/ wieloaspektowa**, stanowiąca – jako całość – wnikliwą analizę zagadnienia sformułowanego w poleceniu; zawiera elementy refleksji/ głębszego namysłu nad zagadnieniem.
 - 2) Zadowalająca argumentacja – to argumentacja pogłębiona, poparta trafnymi przykładami.
 - 3) Powierzchniowa argumentacja – to argumentacja oparta na uogólnieniach, niewnikająca w istotę rzeczy, poprzestająca na pobieżnych obserwacjach, mało

dokładna, czasami niepoparta przykładami.

2. Kontekst należy rozumieć jako odniesienie się przez zdającego w wypowiedzi do np.:
- 1) innego utworu literackiego niż wskazany w poleceniu
 - 2) historii literatury
 - 3) teorii literatury
 - 4) charakteru epoki
 - 5) biografii autora
 - 6) filmu, spektaklu teatralnego
 - 7) utworu muzycznego, dzieła plastycznego
 - 8) mitologii
 - 9) *Biblii*
 - 10) religii
 - 11) historii
 - 12) filozofii
 - 13) kwestii politycznych
 - 14) kwestii społecznych,
- wybrane przez zdającego w sposób celowy, przydatne do osadzenia omawianego zagadnienia w szerszej perspektywie.

Zdający powinien wykorzystać kontekst przynajmniej częściowo funkcjonalnie, tzn. trafnie ze względu na omawiane zagadnienie, przywołać np. informacje, wydarzenia – kontekst nie musi pogłębiać ani rozwijać omawianego zagadnienia.

3. Błąd kardynalny to błąd rzeczowy świadczący o nieznajomości treści i problematyki lektury obowiązkowej, do której odwołuje się zdający, w zakresie:
- a) fabuły, w tym głównych wątków utworu
 - b) losów głównych bohaterów, w tym np. łączenie biografii różnych bohaterów.
4. Błąd kardynalny może dotyczyć wyłącznie lektur obowiązkowych wskazanych w *Informatorze* jako lektury do omówienia w całości (nie we fragmentach).
5. Poważny błąd rzeczowy to błąd świadczący o:
- 1) nieznajomości wskazanej w poleceniu lektury obowiązkowej (z *Informatora*), do której odwołuje się zdający, w zakresie innym niż w przypadku błędu kardynalnego, tj. np. błąd w przypisaniu autorstwa, w użyciu błędnego nazwiska/ imienia bohatera, dotyczący losów bohaterów drugoplanowych bądź wątków innych niż główne
 - 2) nieznajomości utworu literackiego lub tekstu kultury, do którego odwołuje się zdający, innego niż lektura obowiązkowa (każdy błąd merytoryczny)
 - 3) braku wiedzy dotyczącej kontekstu wybranego przez zdającego, np. błędne przywołanie pojęć lub faktów historycznych.
6. Dokładnie ten sam błąd rzeczowy (np. konsekwentne stosowanie błędnego imienia bohatera, którego można w jednoznaczny sposób zidentyfikować, a wypowiedź zdającego świadczy o znajomości lektury) powtórzony kilkakrotnie jest liczony jako jeden błąd.

2. Kompozycja wypowiedzi monologowych (maksymalnie 4 punkty)

	Zadanie 1.	Zadanie 2.
Kompozycja wypowiedzi spójna (tzn. uporządkowana, logiczna).	2	2
Kompozycja wypowiedzi częściowo spójna.	1	1
Kompozycja wypowiedzi niespójna.	0	0

Wyjaśnienia (kryterium 2. – Kompozycja wypowiedzi monologowych)

- Kompozycja wypowiedzi jest spójna, jeżeli wypowiedź zawiera wstęp, część zasadniczą i zakończenie, a elementy te składają się na logiczną i uporządkowaną całość.
- Kompozycja wypowiedzi jest częściowo spójna, jeżeli wypowiedź zawiera:
 - nielogiczne połączenia między dwoma z trzech elementów wypowiedzi, tj. wstępem i częścią zasadniczą ALBO częścią zasadniczą i zakończeniem, ALBO wstępem i zakończeniem
 - treści nieistotne, zbędne dla omawianego zagadnienia, bez związku/ pozostające w wątpliwym związku z omawianym zagadnieniem.
- Kompozycja wypowiedzi jest niespójna, jeżeli wypowiedź zawiera:
 - nielogiczne połączenia między trzema elementami wypowiedzi tj. wstępem, częścią zasadniczą i zakończeniem
 - nieuzasadnione wnioski, sprzeczne stwierdzenia
 - treści nieistotne, zbędne dla omawianego zagadnienia, bez związku/ pozostające w wątpliwym związku z omawianym zagadnieniem.

3. Aspekt merytoryczny wypowiedzi podczas rozmowy (maksymalnie 6 punktów)

Wypowiedzi na temat (na temat = adekwatne + merytorycznie poprawne)	<ul style="list-style-type: none"> w zakresie wypowiedzi, które są na temat lub częściowo na temat: właściwy stopień uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania/ postawionych pytań 	6
	<ul style="list-style-type: none"> w zakresie wypowiedzi, które są na temat lub częściowo na temat: zaburzenia w stopniu uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania/ postawionych pytań 	5
Fragmenty wypowiedzi na temat, pozostałe fragmenty wypowiedzi – częściowo na temat (zaburzenia w adekwatności lub	<ul style="list-style-type: none"> w zakresie wypowiedzi, które są na temat lub częściowo na temat: właściwy stopień uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania/ postawionych pytań 	4
	<ul style="list-style-type: none"> w zakresie wypowiedzi, które są na temat lub częściowo na temat: zaburzenia w stopniu uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania/ postawionych pytań 	3

zaburzenia merytoryczne)		
Wszystkie wypowiedzi częściowo na temat (zaburzenia w adekwatności lub zaburzenia merytoryczne)	<ul style="list-style-type: none"> w zakresie wypowiedzi, które są częściowo na temat: właściwy stopień uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania/ postawionych pytań 	2
	<ul style="list-style-type: none"> w zakresie wypowiedzi, które są częściowo na temat: zaburzenia w stopniu uszczegółowienia wypowiedzi względem postawionego pytania/ postawionych pytań 	1
Wypowiedzi nie na temat; wszystkie wypowiedzi zdawkowe; błąd kardynalny; niezachowanie zasad dialogu (np. niezachowanie norm grzecznościowych)		0

Wyjaśnienia (kryterium 3. – *Aspekt merytoryczny wypowiedzi podczas rozmowy*)

- Wypowiedzi na temat to wypowiedzi:
 - adekwatne do zadawanych pytań
 - poprawne merytorycznie.
- Wypowiedzi częściowo na temat to wypowiedzi nieadekwatne do zadawanych pytań ALBO niepoprawne merytorycznie.
- Wypowiedzi zdającego podczas rozmowy są właściwie uszczegółowione, jeżeli nie ograniczają się wyłącznie do ogólnikowych stwierdzeń, a zawierają ich rozwinięcie.
- Zaburzenia w stopniu uszczegółowienia wypowiedzi wynikają z operowania ogólnikami przez zdającego w czasie rozmowy, z braku precyzji w wyjaśnianiu omawianych zagadnień/ kwestii/ pojęć itp.

4. Zakres i poprawność środków językowych w wypowiedziach zdającego (maksymalnie 4 punkty)

Uwaga: oceniając zakres i poprawność środków językowych, bierze się pod uwagę zarówno wypowiedzi monologowe zdającego, jak i jego wypowiedzi podczas rozmowy.

Zadowalający zakres środków językowych, w szczególności leksykalnych.	W wypowiedziach zachowano właściwą dla języka mówionego poprawność językową (w zakresie fleksji, leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynność (dopuszczalne sporadyczne błędy językowe oraz/ lub usterki w płynności).	4
	W wypowiedziach <u>częściowo</u> zachowano właściwą dla języka mówionego poprawność językową (w zakresie fleksji, leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynność (w wypowiedzi występowały liczne błędy językowe oraz/ lub usterki w płynności).	3
Wąski zakres środków językowych.	W wypowiedziach zachowano właściwą dla języka mówionego poprawność językową (w zakresie fleksji,	2

	leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynność (dopuszczalne sporadyczne błędy językowe oraz/ lub usterki w płynności).	
	W wypowiedziach <u>częściowo</u> zachowano właściwą dla języka mówionego poprawność językową (w zakresie fleksji, leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynność (w wypowiedzi występowały liczne błędy językowe oraz/ lub usterki w płynności).	1
<ul style="list-style-type: none">• Wypowiedź niekomunikatywna ALBO• W wypowiedzi nie zachowano właściwej dla języka mówionego poprawności językowej (w zakresie fleksji, leksyki, frazeologii, składni i fonetyki) oraz płynności (w wypowiedzi występowały bardzo liczne błędy językowe lub usterki w płynności).		0

Wyjaśnienia (kryterium 4. – Zakres i poprawność środków językowych w wypowiedziach zdającego)

1. Nie każde nieprecyzyjne sformułowanie jest niepoprawne językowo (stanowi błąd językowy); może być przejawem nieporadności językowej. Błędem jest nieporadność językowa będąca oczywistym nieuzasadnionym naruszeniem obowiązującej normy językowej.
2. Indywidualne upodobania językowe egzaminatora nie mogą wpływać na ocenę poprawności środków językowych w wypowiedzi zdającego.
3. Zadowalający zakres środków językowych oznacza, że zastosowane przez zdającego środki językowe, w szczególności leksykalne, umożliwiają omówienie zagadnienia oraz ułatwiają odbiór wypowiedzi; zdający stosuje wyrazy/ wyrażenia synonimiczne, używa precyzyjnego słownictwa, w tym terminologii.
4. Wąski zakres środków językowych oznacza, że leksyka i składnia są proste/ ograniczone, utrudniają omówienie zagadnienia oraz odbiór wypowiedzi.

CZĘŚĆ PISEMNA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA ŁEMKOWSKIEGO. POZIOM ROZSZERZONY

Egzamin maturalny z języka łemkowskiego w części pisemnej na poziomie rozszerzonym sprawdza: umiejętność czytania tekstów literackich i nieliterackich, ich analizowania i syntetyzowania w kontekście kulturowym oraz tworzenia wypowiedzi argumentacyjnej.

CHARAKTERYSTYKA EGZAMINU PISEMNEGO NA POZIOMIE ROZSZERZONYM

Podczas egzaminu zdający otrzymuje arkusz egzaminacyjny zawierający dwa tematy wypracowań do wyboru – w tym jeden wymagający napisania interpretacji porównawczej dwóch tekstów literackich, drugi – wypowiedzi argumentacyjnej.

Zdający realizuje jeden temat.

Na rozwiązanie zadań z arkusza zdający ma 210 minut² i sam decyduje o rozłożeniu w czasie pracy nad wypracowaniem.

Charakterystykę egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego na poziomie rozszerzonym prezentuje TABELA 6.

TABELA 6. CHARAKTERYSTYKA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA ŁEMKOWSKIEGO NA POZIOMIE ROZSZERZONYM

WYPRACOWANIE	
SPRAWDZANE UMIEJĘTNOŚCI	a) pisanie, tj. wymagania IV.2.1)–7) b) pogłębianie świadomości własnego dziedzictwa etnicznego, tj. wymagania I.1)–3); I.1R)–2R) c) gramatyka języka łemkowskiego, tj. wymagania II.1.1) d) zróżnicowanie języka łemkowskiego, tj. wymagania II.2.1)–6) e) komunikacja językowa i kultura języka, tj. wymagania II.3.1), 5)–8) f) ortografia i interpunkcja, tj. wymagania II.5.1)–2) g) interpretacja utworów literackich, tj. wymagania III.1.1)–4), 6)–10), III.1.1R)–4R) h) odbiór tekstów kultury, tj. wymagania III.2.1)–2).
PODSTAWOWE INFORMACJE	Dwa tematy wypracowań do wyboru. Nie jest określona forma gatunkowa wypowiedzi.
TEKSTY, DO KTÓRYCH ODNOSZĄ SIĘ ZADANIA EGZAMINACYJNE	<ul style="list-style-type: none"> • Tematy wypracowań mogą zawierać cytat jako tekst źródłowy lub fragmenty lub całość tekstu krytycznoliterackiego lub historycznoliterackiego • Każdy temat <u>wymaga odwołania się do utworu z literatury łemkowskiej.</u>

² Czas trwania egzaminu może zostać wydłużony w przypadku uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym niepełnosprawnych, oraz w przypadku cudzoziemców. Szczegóły są określone w *Komunikacie dyrektora Centralnej Komisji Edukacyjnej w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu maturalnego w danym roku szkolnym.*

OPIS ARKUSZA EGZAMINACYJNEGO NA POZIOMIE ROZSZERZONYM

W arkuszu podane są dwa tematy wypracowań, z których zdający wybiera jeden:

- a) temat pierwszy to analiza porównawcza utworów literackich lub ich fragmentów z podanym w poleceniu problemem (teksty literackie do 1000 wyrazów)
- b) temat drugi to wypowiedź na zadany w poleceniu problem w odniesieniu do załączonego tekstu krytycznoliterackiego, historycznoliterackiego lub tekstu należącego do publicystyki krytycznej, podejmującego ważne problemy związane z kulturą, językiem ojczystym (tekst do 700 wyrazów).

Oba tematy wymagają napisania wypowiedzi o charakterze argumentacyjnym.

Przykładowe tematy wypracowań wraz z ocenionymi rozwiązaniami znajdują się na stronach 49–67.

ZASADY OCENIANIA WYPRACOWANIA

Za napisanie wypracowania zdający będzie mógł otrzymać maksymalnie **35 punktów**. Oceniając pracę, egzaminatorzy będą przydzielali punkty w czterech **kryteriach głównych**, tj.:

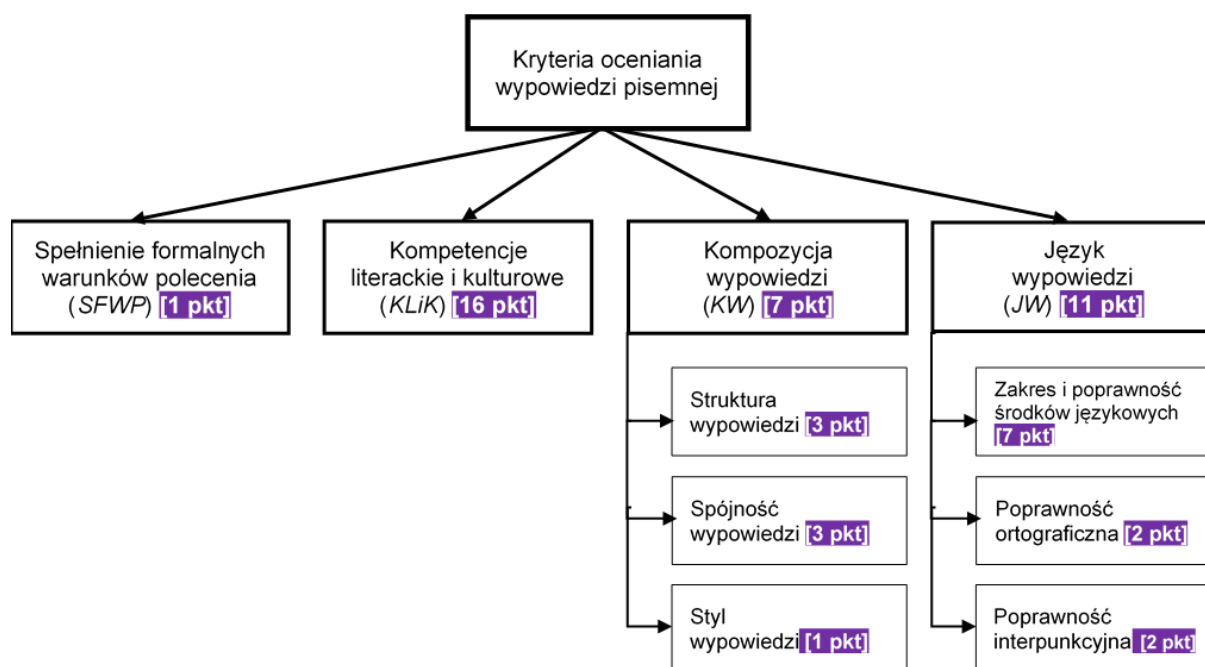
1. spełnienie formalnych warunków polecenia (od 0 do 1 pkt; ≈ 3%)
2. kompetencje literackie i kulturowe (od 0 do 16 pkt; ≈ 46%)
3. kompozycja wypowiedzi (od 0 do 7 pkt; = 20%)
4. język wypowiedzi (od 0 do 11 pkt; ≈ 31%).

W ramach 3. kryterium głównego, tj. „kompozycja wypowiedzi”, egzaminatorzy będą przydzielali punkty w trzech kryteriach składowych, tj.:

- 3a. struktura wypowiedzi
- 3b. spójność wypowiedzi (tj. logika i uporządkowanie wypowiedzi)
- 3c. styl wypowiedzi.

W ramach 4. kryterium głównego, tj. „język wypowiedzi”, egzaminatorzy będą przydzielali punkty w trzech kryteriach składowych, tj.:

- 4a. zakres i poprawność środków językowych
- 4b. poprawność ortograficzna
- 4c. poprawność interpunkcyjna.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia (maksymalnie 1 punkt)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał, czy:

- wypowiedź w co najmniej jednym fragmencie dotyczy problemu wskazanego w poleceniu
- napisane wypracowanie jest w jakiegokolwiek części wypowiedzią argumentacyjną
- w wypracowaniu zdający odwołał się do co najmniej dwóch tekstów (zgodnie ze wskazaniem w poleceniu)

<ul style="list-style-type: none"> • W wypracowaniu jest odwołanie do załączonych tekstów literackich (temat pierwszy) oraz załączonego tekstu oraz innego tekstu literackiego (temat drugi) ORAZ • Wypracowanie przynajmniej częściowo dotyczy problemu wskazanego w poleceniu ORAZ • Wypracowanie przynajmniej częściowo jest wypowiedzią argumentacyjną. 	1 pkt
<ul style="list-style-type: none"> • Wypracowanie nie spełnia któregokolwiek z warunków określonych w kategorii „1 pkt”. • Wypracowanie jest napisane w formie planu albo w punktach. 	0 pkt

Uwaga: jeżeli w kryterium *Spełnienie formalnych warunków polecenia* przyznano 0 pkt, we wszystkich pozostałych kryteriach przyznaje się 0 pkt.

Wyjaśnienia (kryterium 1. – SFWP)

- W wypracowaniu zdający powinien odwołać się do co najmniej jednej lektury/ jednego tekstu wskazanego w poleceniu jako obowiązkowy. Odwołanie się zdającego do lektury/ tekstu oznacza, że co najmniej jedno zdanie o tej lekturze/ tym tekście ma charakter analityczny, a nie tylko informacyjny.
 - Przykład zdania analitycznego: *В повісті «Шыбеничний верх» Володимир Хыляк вказує, же Лемкы мають право до власной інтерпретації історичных подій, што вписує ся в його будительську місію.*
 - Przykład zdania informacyjnego: *Автором повісті «Шыбеничний верх» є Володимир Хыляк.*
Za zdania informacyjne uznaje się również sformułowania będące wyłącznie przepisnymi fragmentami polecenia lub parafrazą polecenia.
- Wypracowanie przynajmniej częściowo dotyczy problemu wskazanego w poleceniu, jeżeli zawiera fragmenty odnoszące się do zakresu merytorycznego zagadnienia, którego omówienie jest wymagane.
- Wypracowanie przynajmniej częściowo jest wypowiedzią argumentacyjną, jeżeli zawiera co najmniej jeden akapit argumentacyjny.

2. Kompetencje literackie i kulturowe (maksymalnie 16 punktów)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie ocenił, czy w wypracowaniu zdający:

- wykorzystał znajomość tekstów z literatury łemkowskiej
- funkcjonalnie wykorzystał kontekst, np. literacki, historyczny, filozoficzny, kulturowy, który pogłębia i rozwija rozważany problem
- przedstawił bogatą argumentację świadczącą o jego erudycji
- wykazał się wiedzą i umiejętnościami z zakresu nauki o literaturze
- nie popełnił błędów rzeczowych zarówno w odniesieniu do przywołanych tekstów literackich oraz kontekstów, jak i terminologii historycznoliterackiej oraz/lub teoretycznoliterackiej.

Interpretacja porównawcza

Funkcjonalność wykorzystania utworów wskazanych w poleceniu	Poziom argumentacji wypowiedzi; erudycyjność wypowiedzi	Liczba punktów	Błędy rzeczowe
Dwa utwory wykorzystane (porównane) w pełni funkcjonalnie.	<ul style="list-style-type: none"> Bogata argumentacja. Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów. Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego. 	16 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> Zadowolająca argumentacja. Co najmniej jeden kontekst wykorzystany funkcjonalnie. 	15 pkt	

	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnowa argumentacja. • W pracy kontekst/y wykorzystano częściowo funkcjonalnie. 	14 pkt	Za każdy błąd rzeczowy należy odjąć 1 pkt od ogólnej liczby punktów przyznanych za KLIK (od 0 do 16; bez punktów ujemnych).
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnowa argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów. 	13 pkt	
Jeden utwór wykorzystany w pełni funkcjonalnie, a drugi – częściowo funkcjonalnie (porównanie częściowe).	<ul style="list-style-type: none"> • Bogata argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego. 	12 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Zadowolająca argumentacja. • Co najmniej jeden kontekst wykorzystany funkcjonalnie. 	11 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnowa argumentacja. • W pracy kontekst/y wykorzystano częściowo funkcjonalnie. 	10 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnowa argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów. 	9 pkt	
Dwa utwory wykorzystane częściowo funkcjonalnie (porównanie częściowe).	<ul style="list-style-type: none"> • Trafna argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów. • Praca zawiera fragmenty erudycyjne. 	8 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Zadowolająca argumentacja. • Co najmniej jeden kontekst wykorzystany funkcjonalnie. 	7 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnowa argumentacja. • W pracy kontekst/y wykorzystano częściowo funkcjonalnie. 	6 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnowa argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów. 	5 pkt	
Tylko jeden utwór wykorzystany częściowo LUB w pełni funkcjonalnie (brak porównania).	<ul style="list-style-type: none"> • Trafna argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstów. 	4 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Zadowolająca argumentacja. • Co najmniej jeden kontekst wykorzystany funkcjonalnie. 	3 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnowa argumentacja. • W pracy kontekst/y wykorzystano częściowo funkcjonalnie. 	2 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnowa argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstów. 	1 pkt	
Żaden utwór nie został wykorzystany przynajmniej w części funkcjonalnie.		0 pkt	

Wypowiedź argumentacyjna

Funkcjonalność wykorzystanych tekstów	Poziom argumentacji wypowiedzi; erudycyjność wypowiedzi	Liczba punktów	Błędy rzeczowe
Dwa teksty wykorzystane w pełni funkcjonalnie.	<ul style="list-style-type: none"> • Bogata argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego. 	16 pkt	Za każdy błąd rzeczowy należy odjąć 1 pkt od ogólnej liczby punktów przyznanych za KLiK (od 0 do 16; bez punktów ujemnych).
	<ul style="list-style-type: none"> • Zadawalająca argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego. 	15 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Zadawalająca argumentacja. • Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego. 	14 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnowa argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu. 	13 pkt	
Jeden tekst wykorzystany w pełni funkcjonalnie, a drugi – częściowo funkcjonalnie.	<ul style="list-style-type: none"> • Bogata argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego. 	12 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Zadawalająca argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego. 	11 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Zadawalająca argumentacja. • Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. • Wypowiedź świadczy o erudycji zdającego. 	10 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnowa argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu. 	9 pkt	
Jeden tekst wykorzystany w pełni funkcjonalnie, a drugi – niefunkcjonalnie albo brak.	<ul style="list-style-type: none"> • Trafna argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. • Praca zawiera fragmenty erudycyjne. 	8 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Zadawalająca argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. • Praca zawiera fragmenty erudycyjne. 	7 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Zadawalająca argumentacja. • Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. • Praca zawiera fragmenty erudycyjne. 	6 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Powierzchnowa argumentacja. • W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu. 	5 pkt	
Dwa teksty wykorzystane częściowo funkcjonalnie.	<ul style="list-style-type: none"> • Trafna argumentacja. • Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. • Praca zawiera fragmenty erudycyjne. 	4 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> • Zadawalająca argumentacja. 	3 pkt	

	<ul style="list-style-type: none"> Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu. Praca zawiera fragmenty erudycyjne. 		
	<ul style="list-style-type: none"> Zadowolająca argumentacja. Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie. Praca zawiera fragmenty erudycyjne. 	2 pkt	
	<ul style="list-style-type: none"> Powierzchowna argumentacja. W pracy nie wykorzystano funkcjonalnie kontekstu. 	1 pkt	
<ul style="list-style-type: none"> Jeden tekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie, a drugi – niefunkcjonalnie albo brak. Żaden tekst nie został wykorzystany przynajmniej w części funkcjonalnie. 		0 pkt	

Uwaga: jeżeli **ostateczna liczba punktów** przyznana w kryterium *Kompetencje literackie i kulturowe*, tj. liczba punktów po odjęciu punktów za błędy rzeczowe (jeżeli wystąpiły w pracy), wynosi 0 pkt, wówczas w pozostałych kryteriach (*Kompozycja wypowiedzi oraz Język wypowiedzi*) przyznaje się 0 pkt.

Wyjaśnienia (kryterium 2. – *KLik*)

1. Poprzez wykorzystanie utworu rozumie się wykorzystanie znajomości jego treści oraz odczytanych sensów.
2. Zdający powinien funkcjonalnie wykorzystać w wypracowaniu minimum dwa teksty (temat pierwszy i drugi). Funkcjonalne wykorzystanie utworu oznacza przywołanie w wypracowaniu:
 - 1) elementów fabuły, jak np. wydarzeń, bohaterów, wątków
 - 2) sensów utworów,
 które istotnie wspierają tok rozumowania zdającego, albo dobrze ilustrują to, o czym zdający pisze.

Funkcjonalność wykorzystania znajomości tekstów ocenia się w odniesieniu do tematu pracy. Jeżeli w części zasadniczej pracy w charakterze argumentów/ przykładów wykorzystane są elementy fabuły lub sensy utworów, które nie są zgodne np. ze stanowiskiem zdającego wyrażonym we wstępie do pracy – wówczas uwzględnia się tę niezgodność w ocenie funkcjonalności.

3. Utwór literacki nie jest wykorzystany funkcjonalnie, jeżeli zdający wyłącznie streszcza ten utwór lub wybrane jego wątki, nie wyciągając żadnego wniosku, nie dokonując żadnej refleksji związanej ze streszczonym utworem.
4. Argumentacja to udowodnienie tezy/ opinii/ stanowiska przedstawionego przez zdającego za pomocą argumentów.
 - 1) Bogata argumentacja – to argumentacja rzeczowa, pogłębiona, poparta trafnymi przykładami i **szeroka/ wieloaspektowa**, stanowiąca – jako całość – wnikliwą analizę problemu sformułowanego w poleceniu; zawiera elementy refleksji/ głębszego namysłu nad problemem.
W przypadku interpretacji porównawczej zawiera również analizę utworów.

W sytuacji, gdy znajomość utworów literackich została wykorzystana częściowo funkcjonalnie, mówimy o argumentacji trafnej.

- 2) Zadowolająca argumentacja – to argumentacja rzeczowa, pogłębiona, poparta trafnymi przykładami.
- 3) Powierzchowna argumentacja – to argumentacja oparta na uogólnieniach, niewnikająca w istotę rzeczy, poprzestająca na pobieżnych obserwacjach, mało dokładna, czasami niepoparta przykładami; to również argumentacja, w której zdający podejmuje próbę zbudowania argumentu, dobierając jedynie środki językowe typowe dla struktur argumentacyjnych, np. *Moim pierwszym argumentem jest...*

5. Kontekst należy rozumieć jako odniesienie się przez zdającego w pracy do np.:

- 1) historii
- 2) filozofii
- 3) innego utworu literackiego niż wskazany w poleceniu
- 4) utworu muzycznego, dzieła plastycznego
- 5) biografii autora
- 6) prądu literackiego
- 7) charakteru epoki,

wybrane przez zdającego w sposób celowy, przydatne do osadzenia omawianego utworu w szerszej perspektywie i pogłębionego odczytania sensów utworu literackiego, do którego zdający odwołuje się w wypracowaniu.

Funkcjonalne wykorzystanie kontekstu polega na trafnym jego doborze ze względu na rozważany problem; kontekst pogłębia i rozwija omawiane zagadnienie. Pogłębienie i omówienie danego zagadnienia poprzez konteksty nie oznacza konieczności dogłębnej analizy samych kontekstów jako takich; w szczególności nie może prowadzić do dygresji stosowanej niefunkcjonalnie.

6. Kontekst wykorzystany częściowo funkcjonalnie to odniesienie wyłącznie na poziomie przywołania, np. informacji, wydarzenia; kontekst jest poprawny, ale ogranicza się tylko do funkcji informacyjnej, nie pogłębia i nie rozwija omawianego zagadnienia.

7. Kontekst poprzez odniesienie się przez zdającego do innego utworu literackiego niż wskazany w poleceniu nie jest wykorzystany funkcjonalnie, jeżeli zdający wyłącznie streszcza ten utwór lub wybrane jego wątki, nie wyciągając żadnego wniosku, nie dokonując żadnej refleksji związanej ze streszczonym utworem.

8. Erudycję należy rozumieć jako wiedzę przedmiotową zdającego, w tym m.in. wiedzę i umiejętność wykorzystania kontekstów, kodów kulturowych, terminologii, znajomości kultury, w tym literatury i sztuki. Wypowiedź świadcząca o erudycji zdającego to wypracowanie, w którym zdający funkcjonalnie wykorzystał wiedzę przedmiotową w rozważaniu problemu sformułowanego w poleceniu.

9. W ocenie poziomu argumentacji wypowiedzi nie uwzględnia się fragmentów wypowiedzi zawierających błędy rzeczowe.

10. Błąd rzeczowy – to błąd świadczący o:

- 1) nieznaności tekstu literackiego lub tekstu kultury, do którego odwołuje się

zdający

- 2) nieuprawnionej interpretacji fragmentu lub fragmentów/ części utworu literackiego, w tym poetyckiego, do którego odwołuje się zdający, będącej częściową falsyfikacją danego utworu
- 3) nieznaności zagadnień z zakresu teorii i historii literatury bądź języka.

11. Ten sam błąd rzeczowy (np. konsekwentne stosowanie błędnego imienia bohatera, którego da się w jednoznaczny sposób zidentyfikować, a opisane w wypracowaniu fakty świadczą o znajomości lektury) powtórzony kilkakrotnie jest liczony jako jeden błąd.

3. Kompozycja wypowiedzi: struktura, spójność i styl (maksymalnie 7 punktów)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał, czy:

1. *w zakresie struktury wypowiedzi:*

- kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna, tzn. czy układ i sposób przedstawienia treści pomaga zrozumieniu wypowiedzi
- podział wypowiedzi – zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie podziału na akapity – jest poprawny i funkcjonalny

2. *w zakresie spójności wypowiedzi:*

- wypowiedź jest spójna, tzn. złożona z elementów, które tworzą logiczną i uporządkowaną całość
- w wypowiedzi spójność jest zachowana zarówno wewnątrz zdań, jak również między zdaniami i akapitami
- w wypowiedzi użyte zostały odpowiednie środki językowe, np. wskaźniki zespolenia tekstu, struktury metatekstowe, leksykalne wykładniki spójności, które ułatwiają śledzenie toku rozumowania autora

3. *w zakresie stylu wypowiedzi:*

- styl wypowiedzi jest stosowny, tzn. czy zdający konsekwentnie posługuje się jednym, wybranym stylem, a jeżeli miesza różne style w wypowiedzi – to czy jest to uzasadnione (czy czemuś to służy, jest funkcjonalne) oraz czy zdający nie napisał wypowiedzi, stosując słownictwo charakterystyczne dla stylu potocznego w odmianie mówionej.

3a. Struktura wypowiedzi

Uporządkowanie elementów treściowych wypowiedzi	Podział wypowiedzi	Liczba punktów	
Elementy treściowe wypowiedzi w całości lub w przeważającej części pracy są zorganizowane problemowo.	Poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie struktury akapitów; sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu tez zdającego. Dopuszczalna 1 usterka.	3 pkt	A
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ALBO w zakresie struktury akapitów.	2 pkt	B
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ORAZ w zakresie struktury akapitów.	1 pkt	C
<ul style="list-style-type: none"> W pracy podjęta jest próba organizacji elementów treściowych wypowiedzi problemowo. Elementy treściowe wypowiedzi zorganizowane w pracy częściowo problemowo, częściowo wyłącznie pod względem formalnym. Elementy treściowe wypowiedzi w całości lub w przeważającej części pracy zorganizowane wyłącznie pod względem formalnym, np. wg kolejno omawianych tekstów literackich. 	Poprawny zarówno w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie), jak i w zakresie struktury akapitów; sposób podziału tekstu pomaga w zrozumieniu tez zdającego. Dopuszczalna 1 usterka.	2 pkt	D
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ALBO w zakresie struktury akapitów.	1 pkt	E
	Usterki w podziale tekstu w skali ogólnej (wstęp, część zasadnicza, zakończenie) ORAZ w zakresie struktury akapitów.	0 pkt	F
Elementy treściowe wypowiedzi niezorganizowane; wypowiedź stanowi zbiór w znacznej mierze niezależnych elementów.		0 pkt	G

Wyjaśnienia (kryterium 3a – Struktura wypowiedzi)

- Elementy treściowe wypowiedzi to – najogólniej rzecz ujmując – „bloki”, na które podzielone jest wypracowanie (w najprostszej formie: wstęp – część zasadnicza/rozwińcie – zakończenie, ale „część zasadnicza” zazwyczaj jest dzielona na kolejne „bloki”, tj. akapity).
 - Elementy treściowe wypowiedzi są zorganizowane problemowo (w toku problemowym), jeżeli każdy z „bloków” w części zasadniczej wypracowania omawia np. jeden aspekt tematu. Omawiając wybrany aspekt, zdający przywołuje argumentację i przykłady z różnych tekstów literackich/ kontekstów; czynnikiem organizującym dany „blok” jest właśnie problem („ponadtekstowo”,

<p>„międzytekstowo”), a nie dany tekst literacki.</p> <p>2) Możliwa jest sytuacja, w której zorganizowanie problemowe „pokrywa się” ze zorganizowaniem według kolejno omawianych tekstów literackich, jeżeli w pracy widoczny jest zamysł kompozycyjny wskazujący na ustrukturyzowanie wypowiedzi według tematów, np. kolejny tekst literacki stanowi przykład umożliwiający np. uszczegółowienie wcześniej omawianego zagadnienia.</p> <p>3) Elementy treściowe wypowiedzi są zorganizowane <u>wyłącznie pod względem formalnym</u> (w toku liniowym), jeżeli każdy z „bloków” w części zasadniczej wypracowania dotyczy innego tekstu literackiego/ kontekstu, a jedynym identyfikowalnym czynnikiem organizującym taki układ jest po prostu omawianie w kolejnych „blokach” zagadnień dotyczących kolejnych tekstów/ kontekstów; tekst jest zorganizowany wg tekstów „jeden po drugim” (np. zmiana kolejności akapitów nie wpływa na strukturę tekstu).</p> <p>2. Ocena <u>podziału wypowiedzi w skali ogólnej</u> wymaga rozważenia proporcji i funkcjonalności zasadniczych „bloków” pracy, tj. wstępu – części zasadniczej – zakończenia. Usterki w podziale wypowiedzi w skali ogólnej mogą wynikać z np. nieproporcjonalnie i niefunkcjonalnie długiego wstępu, zbyt krótkiego (lakonicznego) zakończenia lub braku jednego z tych „bloków”.</p> <p>3. Ocena <u>podziału wypowiedzi na akapity</u> wymaga rozważenia, czy logika wywodu została odzwierciedlona w podziale na graficznie wyodrębnione i funkcjonalne akapity. Usterki w podziale wypowiedzi na akapity mogą wynikać np. z faktu, że w pracy występują wyodrębnione graficznie akapity, które nie stanowią zwartej myślowo całości albo występują akapity, które powinny zostać podzielone na mniejsze bloki, ponieważ taki akapit zawiera kilka wątków (każdy z takich wątków stanowi sam w sobie zwartą myślowo całość).</p> <p>4. W ocenie struktury wypowiedzi nie uwzględnia się niezrealizowania przez zdającego któregoś z elementów tematu, np. nieodwołania się w ogóle do jednego z tekstów wskazanych w temacie jako obowiązkowy.</p>

3b. Spójność wypowiedzi

Wypowiedź jest w całości spójna lub występują w niej nie więcej niż 2 zaburzenia w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi.	3 pkt
W wypowiedzi występuje 3–5 zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi.	2 pkt
<ul style="list-style-type: none"> W wypowiedzi występuje 6–8 zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów LUB całej wypowiedzi. <p>LUB</p> <ul style="list-style-type: none"> Wstęp pracy jest treściowo niespójny z częścią zasadniczą pracy ALBO z zakończeniem pracy. <p>ALBO</p>	1 pkt

<ul style="list-style-type: none">• Zakończenie pracy jest treściowo niespójne z wstępem ALBO częścią zasadniczą pracy.	
<ul style="list-style-type: none">• W wypowiedzi występuje 9 lub więcej zaburzeń w spójności (tj. logice, uporządkowaniu) na poziomie poszczególnych akapitów• LUB całej wypowiedzi. LUB <ul style="list-style-type: none">• Wstęp pracy jest treściowo niespójny z częścią zasadniczą pracy ORAZ z zakończeniem pracy. ALBO <ul style="list-style-type: none">• Zakończenie pracy jest treściowo niespójne ze wstępem ORAZ z częścią zasadniczą pracy.	0 pkt

Wyjaśnienia (kryterium 3b – Spójność wypowiedzi)

1. Wypowiedź jest spójna, jeżeli elementy, które ją tworzą, stanowią logiczną i uporządkowaną całość.
2. Wywód jest uporządkowany, jeżeli każdy kolejny akapit wynika z poprzedniego, a np. przestawienie akapitów zaburzyłoby tok rozumowania przyjęty przez zdającego.
3. Zaburzenia w spójności mogą wynikać m.in. z:
 - a) błędów logicznych, w tym np. zbyt daleko idących uogólnień, nieuzasadnionych wniosków (np. wnioski w zakończeniu pracy nie wynikają z przeprowadzonego rozumowania), sprzecznych stwierdzeń;
 - b) odstępstw od podporządkowania wyводу myśli przewodniej, np. wypracowanie zawiera niefunkcjonalne fragmenty stanowiące niezwiązane z tematem wątki poboczne;
 - c) zredagowania wstępu lub rozwinięcia, lub zakończenia, lub akapitu, które nie pasują logicznie do pozostałej części wypracowania, nie łączą się logicznie z poprzedzającą je częścią/ poprzedzającym je akapitem;
 - d) rozwijania jednocześnie więcej niż jednego wątku („zazębiania” się wątków);
 - e) pomijania pośrednich ogniw rozumowania, tzw. skróty myślowe;
 - f) wprowadzenia treści nieistotnych, zbędnych dla pracy, bez związku/ pozostających w wątpliwym związku z tematem/ wywodem;
 - g) wprowadzania dygresji stosowanych niefunkcjonalnie;
 - h) przerywania toku myślenia zbędnymi zdaniami.
4. Błędy w spójności wewnątrz akapitów oznaczają np. nielogiczne połączenia zdań w akapicie oraz brak zastosowania w nim wskaźników zespolenia.
5. Błędy w spójności między akapitami oznaczają nielogiczne powiązanie danego akapitu z poprzednim lub poprzednimi akapitami oraz brak zastosowania wskaźników zespolenia między akapitami.
6. Błąd w składni prowadzący do błędu w spójności jest traktowany zarówno jako błąd językowy, jak i błąd w spójności.

3c. Styl wypowiedzi

Styl w całości lub w przeważającej części stosowny, tj. adekwatny do odmiany pisanej języka oraz do sytuacji komunikacyjnej (jednorodny albo funkcjonalnie niejednorodny).	1 pkt
Wypracowanie nie spełnia warunków określonych w kategorii „1 pkt”.	0 pkt

Wyjaśnienia (kryterium 3c – Styl wypowiedzi)

1. Styl wypowiedzi – co do zasady – powinien być: jasny, prosty (nie: zawity, pretensjonalny), zwięzły, jednolity. Dodatkowo może być żywy, obrazowy.
2. Wypracowanie powinno być napisane stylem stosownym do sytuacji komunikacyjnej, jaką jest egzamin maturalny, co oznacza, że nie należy redagować go, stosując słownictwo charakterystyczne dla stylu potocznego w odmianie mówionej. Styl uznaje się za stosowny w przeważającej części, jeżeli jest stosowany w orientacyjnie 2/3 pracy. Styl jest niestosowny do sytuacji komunikacyjnej, jeżeli orientacyjnie 2/3 wypracowania zredagowano przy użyciu struktur językowych charakterystycznych dla stylu potocznego w odmianie mówionej.
3. Styl wypracowania jest jednorodny, jeśli zdający konsekwentnie posługuje się jednym, wybranym stylem, odpowiednim dla treści i formy wypowiedzi lub miesza różne style w wypowiedzi, ale jest to uzasadnione i celowe.
4. Indywidualne upodobania stylistyczne egzaminatora nie mogą wpływać na ocenę stylu pracy zdającego.

4. Język wypowiedzi (maksymalnie 11 punktów)

Sprawdzając wypracowanie zdającego w tym kryterium, egzaminator będzie oceniał:

1. *w odniesieniu do zakresu i poprawności środków językowych:*
 - czy zdający poprawnie użył w wypowiedzi różnych rodzajów zdań i bogatej leksyki (np. frazeologizmów, wyrazów rzadziej używanych w języku łemkowskim), czy też ograniczył się do najprostszych środków językowych
 - czy środki językowe, których użył zdający, pozwalają mu zrealizować temat w sposób swobodny i precyzyjny, czy też pobieżny, sprawiający trudność w zrozumieniu tekstu.
 - ile błędów językowych, w tym błędów stylistycznych, zdający popełnił w pracy
2. *w odniesieniu do poprawności ortograficznej:*
 - ile błędów ortograficznych zdający popełnił w pracy
3. *w odniesieniu do poprawności interpunkcyjnej:*
 - ile błędów interpunkcyjnych zdający popełnił w pracy.

Oceniając język wypowiedzi, egzaminator najpierw oceni zakres użytych środków językowych, a następnie – ich poprawność. Ostateczną liczbę punktów ustali na podstawie oceny obu tych aspektów wypowiedzi, zgodnie z poniższą tabelą.

Poprawność środków Zakres środków		Nie więcej niż 3 błędy jęz.	4–5 błędy jęz.	6–7 błędów jęz.	8–9 błędów jęz.	10–11 błędów jęz.	12–13 błędów jęz.	14–15 błędów jęz.	16 lub więcej błędów jęz.
		A	B	C	D	E	F	G	H
1.	Szeroki zakres środków językowych, tzn. <ul style="list-style-type: none"> • zróżnicowana składnia, • zróżnicowana leksyka, w tym np. poprawna łączliwość wyrazów, bogata frazeologia, precyzyjne słownictwo, umożliwiających pełną i swobodną realizację tematu. 	7 pkt	6 pkt	5 pkt	4 pkt	3 pkt	2 pkt	1 pkt	0 pkt
2.	Zadawalający zakres środków językowych, tzn. składnia i leksyka stosowne/ odpowiednie do realizacji tematu.	6 pkt	5 pkt	4 pkt	3 pkt	2 pkt	1 pkt	0 pkt	0 pkt
3.	Wąski zakres środków językowych, tzn. składnia i leksyka proste/ ograniczone, utrudniające realizację tematu.	5 pkt	4 pkt	3 pkt	2 pkt	1 pkt	0 pkt	0 pkt	0 pkt

Przykładowo za wypowiedź, w której zakres środków językowych wykorzystanych przez zdającego jest zadowalający i znajdują się w niej 4 błędy językowe, egzaminator przyzna 5 pkt w tym kryterium.

Wyjaśnienia (kryterium 4a – Zakres i poprawność środków językowych)

1. Nie każde nieprecyzyjne sformułowanie jest niepoprawne językowo (stanowi błąd językowy); może być przejawem nieporadności językowej. Błędem jest nieporadność językowa będąca oczywistym nieuzasadnionym naruszeniem obowiązującej normy językowej.
2. Indywidualne upodobania językowe egzaminatora nie mogą wpływać na ocenę poprawności środków językowych w pracy zdającego.
3. W wypracowaniu występuje zróżnicowana składnia, jeżeli w pracy zdający wykorzystał poprawnie co najmniej 4 różne struktury składniowe, np.: zdanie pojedyncze, zdanie złożone, zdanie wielokrotnie złożone, równoważnik zdania, imiesłowowy równoważnik zdania, strona bierna, paralelizmy składniowe, poprawne wprowadzanie cytatów, zdania pytające.
4. W wypracowaniu występuje zróżnicowana leksyka, jeżeli w pracy zdający np. nie stosuje nieuzasadnionych powtórzeń, stosuje wyrazy/ wyrażenia synonimiczne,

stosuje bogatą frazeologię, używa precyzyjnego słownictwa, w tym np. terminologii.

5. W ocenie zróżnicowania leksyki nie uwzględnia się nieuzasadnionych powtórzeń wyrazów, zwrotów. Nieuzasadnione powtórzenia są uwzględniane w liczbie błędów językowych.

4b. Poprawność ortograficzna

Praca jest bezbłędna lub zawiera do 9 błędów ortograficznych.	2 pkt
Praca zawiera 10–18 błędów ortograficznych.	1 pkt
Praca zawiera 19 lub więcej błędów ortograficznych.	0 pkt

Uwaga: ten sam wyraz zapisany niepoprawnie ortograficznie, powtórzony w wypracowaniu, jest liczony jako jeden błąd ortograficzny.

4c. Poprawność interpunkcyjna

Praca jest bezbłędna albo zawiera nie więcej niż 4 błędy interpunkcyjne.	2 pkt
Praca zawiera 5–8 błędów interpunkcyjnych.	1 pkt
Praca zawiera 9 lub więcej błędów interpunkcyjnych.	0 pkt

Uwagi ogólne

- Jeżeli wypowiedź jest nieczytelna (w rozumieniu czytelności zapisu), egzaminator oceni ją na 0 pkt.
- Jeżeli wypowiedź nie zawiera w ogóle rozwinięcia (np. zdający napisał tylko wstęp), egzaminator przyzna 0 pkt w każdym kryterium.
- Jeżeli wypowiedź zawiera mniej niż 350 wyrazów, jest oceniana wyłącznie w kryteriach: *Spełnienie formalnych warunków polecenia* oraz *Kompetencje literackie i kulturowe*. W pozostałych kryteriach egzaminator przyzna 0 pkt.
- Jeżeli wypowiedź jest napisana niesamodzielnie, np. zawiera fragmenty odtworzone z podręcznika, zadania zawartego w arkuszu egzaminacyjnym lub innego źródła, w tym internetowego, lub jest przepisana od innego zdającego, wówczas egzamin z języka łemkowskiego, w przypadku takiego zdającego, zostanie unieważniony.
- Zabronione jest pisanie wypowiedzi obraźliwych, wulgarnych lub propagujących postępowanie niezgodne z prawem. W przypadku takich wypowiedzi zostanie podjęta indywidualna decyzja dotycząca danej pracy, np. nie zostaną przyznane punkty za styl i język lub cała wypowiedź nie będzie podlegała ocenie.

2.1. Przykładowe zadania z rozwiązaniami. Część ustna

W Informatorze dla każdego zadania podano:

- najważniejsze wymagania ogólne i szczegółowe, które są sprawdzane w tym zadaniu
- poprawne rozwiązanie każdego zadania.

Zadanie 1. Lektura obowiązkowa

Трагедія висеління в літературних текстах. Проаналізуй проблем, одкликуючы ся до твору Андрія Копчы *Одтяте коріння* і іншого літературного тексту.

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości [...] etnicznej.
- II. Kształcenie językowe.
 1. Rozumienie wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej.
 2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.
 5. Pogłębianie umiejętności porozumiewania się (słuchania, mówienia, czytania i pisanie) w sytuacjach prywatnych i publicznych [...].
 6. Pogłębianie umiejętności poprawnego mówienia [...] zgodnego z zasadami poprawności językowej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.
 2. Rozumienie zależności między wydarzeniami historycznymi a literaturą i kulturą.
 3. Pogłębianie zdolności rozumienia wartości o charakterze narodowym, etnicznym i uniwersalnym.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
 1. Rozwijanie i pogłębianie umiejętności wypowiadania się w różnych formach.
 3. Doskonalenie posługiwania się zasadami retoryki, w szczególności argumentowania.
 5. Wyrażanie własnych poglądów i opinii.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego. Zdający:
 - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury narodowej;
 - 3) rozumie związek poznanych utworów z życiem narodu i różnych grup wspólnotowych.
- II. Kształcenie językowe.
3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
 - 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka etnicznego;
 - 8) stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 7) rozpoznaje podstawowe motywy [...] oraz ich funkcje w utworze;

- 8) використовує в інтерпретації елементи значущі для оdcyтання sensu utworu (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa kluczowe, motto);
- 9) використовує в інтерпретації utworu konteksty: literacki, kulturowy [...];
- 10) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne.

IV. Tworzenie wypowiedzi.

1. Mówienie. Zdający:

- 1) tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę lub hipotezę, doбира argumenty, porządkuje je, hierarchizuje, dokonuje ich selekcji pod względem użyteczności wypowiedzi, podsumowuje, doбира przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie);
- 2) przygotowuje wypowiedź (analizuje temat, dostosowuje do niego formę wypowiedzi, sporządza plan wypowiedzi);
- 3) publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź, dbając o dźwiękową wyrazistość przekazu (w tym także tempo mowy i donośność, poprawny akcent wyrazowy oraz poprawną intonację zdania);
- 4) hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie.

Przykładowa realizacja (1)

Wstęp/ Вступ

Выселіня было, і дальше єст, для Лемків єдном з найвекшых травм, влияючом на нашу культуру, язык і поведіня, будучом основом нашой лемківской достоменности. Памят о выселінях є переказувана з поколіня на поколіня, не лем в устным переказі, але тіж в літературных текстах. При аналізі той темы, окрем прикликаной в заданю пєсы Андрия Копчы, однесу ся до автобіографії Петра Мурянки *А Вісла дале плине*.

Rozwinięcie/ Розшырїня

Пєса Андрия Копчы *Одтяте коріня* є літературным переглядом найвекшых трагедий, якых досвідчыли Лемкы в XX столітю. Акция пєсы зачынат ся 1914 рока, коли Лемків брано до лаг'ра в Талергофі, де вельох з них вмерло, де вмерла тіж практычні ціла лемківска інтелігенция, а кінчыт ся на 1947 році – на акції «Вісла». Кажду наступну тягобу заповідат в пєсі присутніст Злого, символу зміняючої ся влады і ей опресий взглядом Лемків. Копча вказує 33 рокы з лемківской історії, якы сут полны терплінь і вказує тым, же акция «Вісла» была дополніньом несправедливых кривд, якими страдали Лемкы і впала на них як на люди тяжко досвідченых, змученых і безсильных – несущых противити ся Злому. Тым часовым простором лучыт досвідчыня Лемків з жытьом, муком і смертю Ісуса Христа – тото порівняня появлят ся тіж в тексті.

Што важне, през тоты 33 рокы акция діє ся в єдном місци – в тыповій хыжы лемківской родины, якой члены сут головныма героями пєсы. Окрем єдного епізоду, коли в часі II світовой войны мусят перенести ся дале на захід, бо през іх село переходит фронт, не лишают той хыжы, єст тото іх єдине і найважнійше місце на земли. Акция пєсы кінчыт ся товды, коли приходит полске войско і наказує ся ім спакувати і лишыти тоту хыжу на все, што є кінцьом лемківского світа уформуваного віками жытя на Лемковині.

Думам, же добрым контекстом до той пєсы і дополніньом выгнаня або радше того, што значыло выгнаня для Лемків, є автобіографія Петра Мурянки *А Вісла дале плине*, бо зачынат ся она там, де кінчыт ся акция пєсы, в 1947 році. Товды тіж зачынат ся жытя

Петра Мурянки. То, што тота автобіографія може внести до образу выселінь, ест перспектыва особы, яка не пережыла акціі «Вісла», але яка одідичыла тото досвідчыня од родичів, дідів. І одідичыла го так міцно, же стало ся оно єдном з важнійшых основ достоменности, свідомости Петра Мурянки. Мурянка вертат до тых одідиченых споминів, історий, о котрых му повіли родиче і в току нарраціі влучат іх до свойой біографіі. Тото, што є характерне для той нарраціі, тіж для поставы нарратора, то підкрисліня, же акція «Вісла» была моментом граничным, же нияка до тепер діюча ся Лемкам кривда, жадна біда, не мала аж так великых негатывных skutків, як акція «Вісла», головні зато, же през ню Лемкы стратили свою Отчызну. І то в лемківській літературі є основный мотыв, през котрый є описуване выгнаня, то значыт брак, страта, вышмаріня Лемків з іх рідной земли – одтятя коріня.

Zakończenie/ Закінчыня

Од 1947 рока лемківска література прібує собі поради з описаньом найвекшой дійовой трагедіі Лемків. Тоты літературны описы творят спійну оповіст, наррацію, помагаючу Лемкам освятаи тото досвідчыня і памятати о тым, што лемківске тіж далеко од свойой Отчызны. Творы Копчы і Мурянки сут такыма пробами оповіджыня лемківской долі, важной для них історіі терпліня, котра уформуваала іх жытя і котру хотят переказати наступным поколіням Лемків.

Przykładowa realizacja (2)

Wstęp/ Вступ

В повыселенчій лемківській літературі находят ся чысленны приміры текстів, што односят ся до найвекшой трагедіі Лемків, яком была акція «Вісла». На початку были то головні спомини з жытя на Лемковині, які тепер сут цінным свідоцтвом, особливі зато, же поколіня памятаючых передвыселенчый час Лемків уж помалы вмерат. Пак лемківскы писателі зачали через літературу глядати способу, жебы собі з тым досвідчыньом поради і го свідомі влучыти до свойой достоменности. Єдным з такых літературных творів є прикликана в заданю песа Андрия Копчы. Окрем ей, при аналізі однесу ся тіж до верша Стефаніі Трохановской *Вампа*.

Rozwinięcie/ Розшыріння

Одтяте коріня то песа, в якій Андрий Копча одтворює тяг історичных подій, што записали ся в лемківській свідомости як найвекшы травмы і які повлияли на тото, кым Лемкы сут днес. Як головных героів Копча вызначыл тыпову лемківску вельпоколіньову родину, а місце акціі помістил в тыповій лемківській хыжы. Дякуючы тому можна перенести досвідчыня той родини на універсальне лемківске досвідчыня. Акція псы зачынат ся 1914 рока, од лаґру в Талергофі. Тот лаґер то місце, де згынуло гідні Лемків, головні з лемківской інтелігенціі, што унеможливило вытворіня ся сильной лемківской еліты. Кажда наступна влада, а в першій половині ХХ столітя зміняла ся она на Лемковині барз часто, приносила Лемкам наступну біду і страданя. Як персоніфікація влады і ей опресиі появлят ся в псі постать Злого, змінят ся лем котиліон з символом державы, котру репрезентує і язык, котрым бесідує. Выгнаня з 1947 рока довершат зміст псы, героі примушены сут лишыти на все місце акціі, свою рідну хыжу, што остаточні кінчыт дотепер знане лемківске жытя. Тото власні причынят, же акція «Вісла» узнана ест за найвекшу лемківску трагедію.

В вершах Стефанії Трохановской, подібні як в песі Копчы, втрата рідной хыжы є символем кінця жытя, а мрія о повороті до ней вертат барз часто і дає позірну надію верніня до нормальности. Діє ся так нп. в вершы *Ватра*, де ліричний підмет описує теплу хыжу з перспектывы браку – неє в ней комина, неє де повісити святых образів, неє де сісти, бо тота хыжа є лем в памяти, разом з акційом «Вісла» перестала істніти.

Zakończenie/ Закінчєня

В літературных описах выселіня основне є підкрисліня, же был то момент граничний в історії Лемків. Авторе часто принимают за основу своїх творів вказаня того, што Лемкы стратили през акцію «Вісла» і чом та страта была, і цілый час є, так боляча. Так Копча, як Трохановска, в аналізуваных творах зосереджают ся на лемківській хыжы, котру описуют як центр світа і выгнаня з ней окрисляют през того як найвекшу траґедию.

Zadanie 2. Kultura: literatura, sztuka, język

Przykład 1.

Мотыв природы в літературных текстах. Проаналізуй проблем, одкликуючи ся до твору Меланії Собин *Лемковина* і іншого літературного тексту.

Меланія Собин

Лемковина

Карпаты – Бескыды,
Краю молодости,
Земльо моіх надій незбытых
Кілко там свободы
Было і радости,
Як легко там было ходити

Не сады, винниці,
Лем буку, ялиці
Вашы покрывають хырбеты,
Мятом, чабриками
Пахнут в сонци травы,
Студена водичка, лем пити.

Верхы і долины –
Моя Лемковино,
Земльо птахів співом славлена!
Надійде до тебе
Мій голос з чужыны,
Послухай ты його, єдина:

Далеко од тебе
Бе ся серце моє,
З мысли мі не зыйдеш николи;
Не мож привыкнути,
Тебе позабыти,

Серцю приказати. Бо болит!

Бо пташына в клітці,
Хоц выгоды має,
З розпачы по стінах бє крылом.
Я, хоц і не в нужді, –
Радости не маю,
Бо нич мі в чужыні не миле.

По твоіх убочах
Блуджу ноченьками,
Горну ся до тебе, як дітя,
В ден думкы все летят
Дітинства слідами,
Не забуду тебе без жытя.

М. Собин, *Лемковина*, в: *Ци то лем туга, ци надія*, ред. О. Дуць-Файфер, Ліґниця 2002, с. 128–129.

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości [...] etnicznej.
- II. Kształcenie językowe.
 1. Rozumienie wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej.
 2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.
 5. Pogłębianie umiejętności porozumiewania się (słuchania, mówienia, czytania i pisanie) w sytuacjach prywatnych i publicznych [...].
 6. Pogłębianie umiejętności poprawnego mówienia [...] zgodnego z zasadami poprawności językowej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 3. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.
 3. Pogłębianie zdolności rozumienia wartości o charakterze narodowym, etnicznym i uniwersalnym.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
 1. Rozwijanie i pogłębianie umiejętności wypowiadania się w różnych formach.
 3. Doskonalenie posługiwania się zasadami retoryki, w szczególności argumentowania.
 5. Wyrażanie własnych poglądów i opinii.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego. Zdający:
 - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury narodowej;
 - 3) rozumie związek poznanych utworów z życiem narodu i różnych grup wspólnotowych.
- II. Kształcenie językowe.
3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
 - 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka [...] etnicznego;

- 8) stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą.

III. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:

- 7) rozpoznaje podstawowe motywy [...] oraz ich funkcje w utworze;
- 8) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa kluczowe, motto);
- 9) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literacki, kulturowy [...];
- 10) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne.

IV. Tworzenie wypowiedzi.

1. Mówienie. Zdający:

- 1) tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę lub hipotezę, dobiera argumenty, porządkuje je, hierarchizuje, dokonuje ich selekcji pod względem użyteczności wypowiedzi, podsumowuje, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie);
- 2) przygotowuje wypowiedź (analizuje temat, dostosowuje do niego formę wypowiedzi, sporządza plan wypowiedzi);
- 3) publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź, dbając o dźwiękową wyrazistość przekazu (w tym także tempo mowy i donośność, poprawny akcent wyrazowy oraz poprawną intonację zdania);
- 4) hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie.

Przykładowa realizacja (1)

Wstęp/ Вступ

Лемківскы писателі барз часто описують природу, головні тоту, котра єст характерна для простору Лемковины. Декотры ей части, як на примір лісы, фунгують як символи втраченого по акції «Вісла» світа. В прикликаным вершы Меланії Собин ліричний підмет описує лемківску природу в конвенційный, тыповый для лемківской літературы спосіб, о котрым повім, переходячы до аналізу. Подібні природу описує м.ін. Іван Желем в своїх вершах, зато прикличу єден з них як контекст до мойой выповіди.

Rozwinięcie/ Розшыріня

Ліричний підмет в вершы Собин описує природу Лемковины, котру запам'ятав сперед выселінь і в котрій дорастав, в контрасті до простору чужыны, в котрым пришло му жыти. Дозволять тоту визначыти елементы краєвиду, што асоціюють ся му з добрым, передвыселенчым часом свободы, радости, з земльом «надій незбытых». Можна до них зачыслити горы пороснены лісом, гірскы потоки, луки пороснены травом і зільом, тіж співаючы птахы. Тоты остатні сут частым мотивом в повыселенчій поезії (на примір в вершы Олены Дуць *бідны люде*), появляють ся як символ свободы, яку Лемкам одобрено. Основне для лемківской лірики того часу є описуваня гірского краєвиду, якій найвыразнійше одріжняють просторы перед і по выселінях. До Карпат – Бескідів звертат ся ліричний підмет в апострофі отвераючій верш. Горы фунгують тіж як метафора Лемковины: «Верхы і долины – Моя Лемковино», што підкрислять їх важніст для лемківской достоменности, а тіж дає почутя, же ма ся свою власну Отчызну. Навет як ся ей втратило в фізычным смыслі, то не можна ей было Лемкам одобрати як символю і вярвати ю з їх серц. До такой, запам'ятаной і выідеалізуваной Отчызны

лемківскы писателі вертают в думках, мріях, часто появлят ся тіж мотив сну, што переносит іх на Лемковину. Такий мотив є схоснуваний в аналізуваным вершы Собин: «По твоіх убочах/ Блуджу ноченьками».

Тым мотивом верш Собин лучыт ся з наступным, якій хтіла єм прикликати в тій wypowiedi – з вершом Івана Желема *Уж ся мі не снит*. Ліричний підмет в тым вершы, подібні як в вершы Собин, описує Лемковину головні през природу характерну для того простору. Односит ся до таких ей символів як потоки, камінны урвиска, гірскы убочы, то значыт головні тых, што підкрисляют, же Отчызна Лемків є в горах. Повтаряюча ся як рефрен фраза «Уж ся мі не снит» могла бы означати, же ліричний підмет уж не тужыт до рідной, втраченой Лемковины, єднак запераючы верш верс демаскує тот позірний спокій, пояснюючы, же Лемковина не снит ся ліричному підметови лем зато, же не може уж през ню спати. Значыт того, же образы, котры запамятаł з того простору і котры сут для него так важны, останут в ним на все.

Zakończenie/ Закінчыня

Мотив природы є барз важный в літературі Лемків. Окрем описуваня простору, полнит він тіж символічну функцію, через него Лемкы жыючы поза Лемковином можут получыти ся зо свойом Отчызном і выразити почутя бытя в себе. Оба аналізуваны вершы ся в тоту функцію вписуют.

Przykładowa realizacja (2)

Wstęp/ Вступ

Мотив природы єст часто появляючыым ся мотивом в літературі Лемків. Писателі охочо го хоснуют, жебы вказати велику красу свойой Отчызны, а тіж жебы дополнити образ Лемковины як Аркадіі – ідеального, освоєного, рідного простору. В тот спосіб є описана природа в прикликаным вершы Меланії Собин, так тіж представлят природу Василь Хомик в вершы *Рідна земля*.

Rozwinięcie/ Розшырїня

Меланія Собин представлят природу Лемковины през получыня ей зо споминами найліпшого часу в своїм жытю. Для авторкы каждый поєдныи аспект природы і рідного лемківского краєвиду асоціює ся з добром і красотом, зо щестьом, спокійом, свободом яких тепер, на чужыні, є лишена. Тот безпечныи простір, в яким пережыла молодіст, описує головні през тыповы для лемківской повыселенчой літературы символі, получены предо вшыткым з горами. Сут то м.ін. горы пороснены лісом, гірскы потоки, луки пороснены травом і зільом, птахы, в тамтым світі свобідны, тепер заперти в клатці, зневолены і лишены свойой Отчызны.

В подібныи спосіб описує природу Лемковины Василь Хомик в вершы *Рідна земля*. Так як і для Собин, описы природы сут претекстом до описаня великой втраты і тугы за Отчызном. Хомик пише о горах, потоках, зеленых гаях, то значыт о тым, што одріжнят простір гір од чужыны і за чым найбарже тужыт. Подібні як в вершы Собин та туга є так велика, же образ Лемковины вертат до Хомика во сні. Сен в лемківскій літературі є мотивом, котрый дозвелят лучыти з особом тоты два ріжны світы, єден близкій, другій цілком вібчыи, нашмареныи. Вводячы тоту перспективу авторе можут вказати, же втрата Отчызны є лем позірна, бо на все лишыт ся она з цілом свойом красом в серцах Лемків.

Закончення/ Закінчення

Красны і полны позитывных чутъ і эмоцый описы прыроды Лемковины сут часты в літэратуры Лемків. Хоснуваны сут они през авторів, жебы охоронити спомины з часу перед выселіньом, вказати, же Лемкы цілы час маюць свою Отчызну і все ей будут мати. Дякуючы тому навет тоты Лемкы, котры не вродили ся в горах знаюць, же то там є іх місце і маюць впоену любов до того простору.

Przykład 2.

Як творці представляюць дитинство? В одповіди одкликай ся до рысунку Івана Русенка *На яфырах* і іншого літэратурного тексту.

Іван Русенко

На яфырах

I. Русенко, *На яфырах*, 1957, в: I. Русенко, *Русенко. Выбране*, ред. П. Трохановскій, Крениця-Ліґниця 2010, с. 183.

Wymagania ogólne

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego.
 1. Rozumienie znaczenia literatury i kultury w kształtowaniu poczucia tożsamości [...] etnicznej.
- II. Kształcenie językowe.
 1. Rozumienie wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej.
 2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.

5. Pogłębianie umiejętności porozumiewania się (słuchania, mówienia, czytania i pisanie) w sytuacjach prywatnych i publicznych [...].
 6. Pogłębianie umiejętności poprawnego mówienia [...] zgodnego z zasadami poprawności językowej.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
4. Pogłębianie umiejętności analizy i interpretacji utworów literackich i innych tekstów kultury z wykorzystaniem właściwej terminologii.
 3. Pogłębianie zdolności rozumienia wartości o charakterze narodowym, etnicznym i uniwersalnym.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
1. Rozwijanie i pogłębianie umiejętności wypowiadania się w różnych formach.
 3. Doskonalenie posługiwania się zasadami retoryki, w szczególności argumentowania.
 5. Wyrażanie własnych poglądów i opinii.

Wymagania szczegółowe

- I. Świadomość własnego dziedzictwa [...] etnicznego. Zdający:
 - 2) rozumie tematy, motywy, toposy charakterystyczne dla literatury narodowej;
 - 3) rozumie związek poznanych utworów z życiem narodu i różnych grup wspólnotowych.
- II. Kształcenie językowe.
3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
 - 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka [...] etnicznego;
 - 8) stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą.
- III. Kształcenie literackie i kulturowe.
 1. Analiza i interpretacja utworów literackich. Zdający:
 - 7) rozpoznaje podstawowe motywy [...] oraz ich funkcje w utworze;
 - 8) wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworu (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa kluczowe, motto);
 - 9) wykorzystuje w interpretacji utworu konteksty: literackie, kulturowe [...];
 - 10) dostrzega obecne w utworach literackich oraz innych tekstach kultury wartości narodowe i uniwersalne.
 2. Odbiór tekstów kultury. Zdający:
 - 1) interpretuje dzieła sztuki.
- IV. Tworzenie wypowiedzi.
 1. Mówienie. Zdający:
 - 1) tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę lub hipotezę, dobiera argumenty, porządkuje je, hierarchizuje, dokonuje ich selekcji pod względem użyteczności wypowiedzi, podsumowuje, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie);
 - 2) przygotowuje wypowiedź (analizuje temat, dostosowuje do niego formę wypowiedzi, sporządza plan wypowiedzi);
 - 3) publicznie wygłasza przygotowaną przez siebie wypowiedź, dbając o dźwiękową wyrazistość przekazu (w tym także tempo mowy i donośność, poprawny akcent wyrazowy oraz poprawną intonację zdania);
 - 4) hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie.

Przykładowa realizacja (1)

Плян выповіді

Zagajenie/ Вступне речыня

Іван Русенко ест автором рысунку під наголовком *На яфырах*.

Opis dzieła/ Опис твору

Рысунок представлят дві дівкы з мамом в лісі, якы выбрали ся на яфыры. На тото вказує наголовок образу. Атмосфера ест спокійна, всітри стоят серед дерев, при выдоптаній стежці. Позбераны сут по свому, в руках старшой ест кошык, мама тіж тримат кош і квітя. При них находит ся пняк, на яким так само лежыт кош з яфырами. Далеко за нима видно горы. Зберают они овочы, плоды натуры – корыстают з того, што она оферує.

Główny problem/ Головный проблем

Дітиньство то час, які записує ся в свідомости каждого человека в особливый спосіб.

Rozwinięcie/ Розшырня

Познає ся товды світ, выраблят світоогляд, укріплят характер. То такій період, што має превелике влияня на тото, хто сме як дорослы, якы сут нашы эмоціі, як си з нима радиме і якє є наше однесія до вельох квестий. Творці барз часто описуют тот час, як джерело, з якого берут, яким ся інспіруют. Дітиньство дівчат з рысунку Русенка то не лем забава, але і робота – допомагают они родичам. Діти не сут представлены як задоволены, веселы, бо быти може мусіли стати барз скоро рано. Од наймолодшых років ся вчат, же треба працувати, жебы пак дашто мати, же треба си назбрати овочів, жебы іх пак зісти, же треба поважати тото, што докола них. Такы лекціі будут мати влияня на іх доросле жытя і уяву того, што іх жде. Таке вказаня так направду штоденного жытя жытелів села ест інспіраціём до рефлексий на тему вартости, того – што найважнійше в жытю человека, од чого він зачынал, што ест особливо важне.

Przykład z literatury/ Примір з літературы

В *А Вісла дале плыне* Петра Мурянки, споминах з дітиньства і молодых років знаменитого лемківского поеты і діяча, представленый ест хлопчыско, што ся ховат на Чужыні. То нележке жытя. Дорастат він на лемківскых оповіданях родичів о тым, што было ім одобрране, што втратили, а барз любили, але вляят на нього і тото, што докола него – нова реальніст, не рідна земля предків. Дітиньство в його припадку богате ест во вшытко, што лемківске – вказуваны сут му традиціі, передавана історія, язык. І хоц условія, в якых приходит жыти, сут тяжкы, то од наймолодшых років дітину вчыт ся привязаня до найважнійшых вартости – свого: родины, языка, церкви, традиций. Познаваня того лемківского світа, але і конечніст даваня си раду з тым, што чуже і неприхыльне, влине на дальше жытя, на рішыня в дорослым жытю, дорогу, яку выбере.

Wniosek/ Внесок

Дітиньство представляне ест творцями як період, што в великій мірі вляят на дальше жытя человека. На все лишат ся во споминах, дозволят одорвати ся од реальности, але предовшыткым од него залежне ест тото, якы вартости, мотиваціі,

діяння будут мати значыня, будут ся рахувати в будучым. Дітиньство то час, од якого залежыт будучніст човека.

Przykładowa realizacja (2)

Плян выповіди

Wstęp/ Вступ

Іван Русенко єст автором рысунку під наголовком *На яфырах*.

Opis dzieła/ Опис твору

Рысунок представлят дві дівчы з мамом в лісі. Атмосфера єст спокійна, всітри стоят серед дерев, при выдоптаній стежці. Позбераны сут по свому, в руках старшой єст кошык, мама тіж тримат кош і квітя. При них находит ся пняк, на яким так само лежыт кош з яфырама. Далеко за нима видно горы.

Sproblematyzowanie/ Проблематызуваня:

Дітиньство асоціює ся з тым, што веселе, безжурне, легкє. То такій особливый час в жытю човека, коли познає ся світ, тото, як він діє, якы сут його права. То час розвитку і интересуваня ся вшыткым. Барз часто в памяти ся тримат выкривлений його образ, ідеалізуваний, огранычений лем до тых спокійных і щестливых моментів. Свое дітиньство проводят діти познаючы світ докола них. В представленым творі провідничком діти єст мама, котра вчыт, вказує жытя і природу. То для них час, коли можут дознати ся і спрібувати вшыткого, чого не знають. Сут то такы хвилі, до якых будут вертати, не лем зо взгляду на ландшафт, землю, на якій прожывають, але і смакы, пахы дітиньства, котрых правдоподібно уж николи не даст ся одтворити. Але предовшыткым будут вертати до споминів з мамом – до часу, коли мали маму близко себе.

Przykład z literatury/ Примір з літературы

В оповіданю *Одвидины Миколая* авторка, Анна Рыдзанич, представлят дівча, што в зимовый вечер жеде на несподіванку. Дітина єст барз заінтересувана тым, што ся буде діяло. Фантазия підповідат ріжны сценаріі. Вказує ся, же родину одвиділ св. Миколай. Дітинячий інтерес полученый з радістю, ексцитаційом, вшыткы емоції так влиають на дівча, же тота подія з дітиньства на все уж записує ся в ей памяти. Што більше, тота істория, така мила, тепла, спричинят, же барз часто вертають сентиментальны спомины минулых дітячих років, а важны особы з жытя дівчыны представляють ся як жывы. Здає ся, же спомины представлят даяку магічну подію, напевно важну для дівчате.

Podsumowanie/ Підсумуваня

Дітиньство єст для творців станом без турбот, просто щестливым. Єст станом втраченым, але присутным в памяти. То час, коли вшытко было інче, ліпше, коли мож было не перенимати ся реальністю, проблемами штоденного жытя. То такій період, до якого ся часто вертат в споминах, єст він пунктом однесіня в часі, што дозволят барз часто дефініювати щестя.

Приклад 3.

Ци языкова етикета єст потрібна в меджелюдській комунікації? В одповіді одкликай ся до фрагменту твору Владимира Хыляка *Руска доля* і свого комунікаційного досвіду.

Владимир Хыляк

Руска доля

Найдорожший няню! Тым солодкым іменом одзывам ся до Вас, чым прагну высловити мою сынівску любов до Вас. Вашій воли з найвекшом радістю прагну ся повинувати. Сироті, што стоїт на порозі смерти, дваократ мило, же має вітця і чує, же є іщы на світі хтоси, хто заплаче по його втраті. Та з том частю вашой волі, подля котрой мал бы ем прыняти Ваш маєток за свій, згодити ся не можу. Преконаний ем, же з войны, што предо мною, жывий не выйду... Серце повідат мі о тым. До чого придаст ся маєток мертвому?... Ваше благословіня є в днешнім моім положыню придатнійше, найпотрібнійше. Поблагословте сына, найдорожший няню! А маєток оддайте в руки той, любов котрой не остыла іщы цілком в грудьох, бо не думам, же в Вашым серци не нашла ся закутина, з котрой імено Вашой дівкы милым одголосом бы ся не озывало. Пробачте мі, адже то брат о сестру просит. На кілко было ей провины – на тілко най буде і Вашой милости. Припомнийте сой євангельского вітця, котрий радувал ся з поверніня сына, котрого уж за мертвого мал. Сполніня мого желаня буде доказом же мя кохате. То остатне, предсмертне желаня сына, котрий в послідніх хвилях свого жытя не престає благословити імена так милостивого і коханого вітця.

В. Хыляк, *Руска доля*, в: В. Хыляк, *Повісти і оповіданя*, т. II, під ред. О. Дуць-Файфер, Ґорлиці-Краків 2014, с. 173.

Wymagania ogólne

II. Kształcenie językowe.

1. Rozumienie wartości języka ojczystego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty rodzinnej, narodowej i kulturowej.
2. Kształtowanie odpowiedzialności za świadome posługiwanie się językiem ojczystym.
3. Poznawanie pojęć służących do opisywania języka jako narzędzia komunikacji.
4. Zdobycie funkcjonalnej wiedzy na temat wybranych zagadnień z zakresu gramatyki.
5. Pogłębianie umiejętności porozumiewania się (słuchania, mówienia, czytania i pisanie) w sytuacjach prywatnych i publicznych [...].
6. Pogłębianie umiejętności poprawnego mówienia i pisanie zgodnego z zasadami poprawności językowej.

Wymagania szczegółowe

II. Kształcenie językowe.

2. Zróżnicowanie języka. Zdający:

- 3) rozpoznaje funkcję języka w tekście;
- 4) dostrzega zróżnicowanie słownictwa rozpoznaje słownictwo ogólnonarodowe i słownictwo o ograniczonym zasięgu (wyrazy gwarowe, terminy naukowe, archaizmy i neologizmy, eufemizmy i wulgaryzmy);
- 5) rozpoznaje wyrazy rodzime i zapożyczone, rozumie ich funkcję w tekście.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Zdający:
 - 1) sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą języka etnicznego;
 - 8) stosuje zasady etyki i etykiety językowej, wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji z rozmówcą.
4. Odbiór przekazu językowego. Zdający:
 - 2) odczytuje sens tekstu [...];
 - 3) dokonuje logicznego streszczenia tekstu argumentacyjnego (wyróżniając kluczowe pojęcia, twierdzenia i sposób ich uzasadnienia);
 - 5) nazywa swoje reakcje czytelnicze (np. wrażenia);
 - 6) formułuje wnioski wynikające z przesłanek zawartych w tekście;
 - 8) rozpoznaje wypowiedź o charakterze informacyjnym, ekspresywnym i impresywnym;
 - 9) rozpoznaje manipulację językową;
 - 10) odróżnia opinię od faktu.

Przykładowa realizacja (1)

Wstęp/ Вступ

Языкова етикета єст загалом принципів, што ся односят до культуры в комунікуваню ся, які ся в даным языку принимают. Могут етикеты быти ріжны, залежит бо, де хоснуеме выповід, залежит од особы, до котрой ся звертаме, од віку, реляций з ньом, а тіж і од того, яку має она професийну позицію. Знання языковой етикеты вказує і на високу культуру бесідуячого.

Rozwinięcie/ Розшыріня

В поданым урывку *Руской доли* Владиміра Хыляка маме лист сына до няня. Автор твору выкорыстал пару языковых середків, што вказуют на схоснуваня сыном взглядом няня языковой етикеты, а што за тым іде і познаєме однесіня до родича. Безпосередньо звертат ся до адресата своей выповіди: «Найдорожшый няню!», хоснує і лексику, што вказує, же отец має для него велику вартіст: «найдорожшый», «милостивый», «коханий». В листі надавця хоснує і великы буквы при даякых формах, нп. «Вас», «Вашым», што свідчыт о пошані до адресата. Не сут схоснуваны ниякы ображаючы слова. Видно в тій выповіди, же велика уважніст была дана пунктуаціі і загальным языковым принципам, што тіж дає знати о культурі автора комунікату і його почутях до няня.

В часах інтернету, мобільных телефонів часом люде тратят ся в принципах. Найчастійше молоды люде уж іх не дотримуют, бо треба скоро робити дашто, ци діяти не думаючы о тым, же сут принципы і треба іх ся тримати. Тратят ся тіж барз цінны для языків приметы, особливо цінны для таких як лемківскій – языків меншын. Што спостерігам, то наприклад тото, же в лемківскым языку штораз рідше стрічат ся форму другой особы множного чысла при звертаню ся предовшыткым до старшых членів родини або при бесідуваню о них. Перше буде выбране «Няню, подай мі сіль» як «Няню, подайте мі, прошу, сіль». В старшых тото іщы чути, але молодшы уж нияк того так не хоснуют. Жаль, бо загыбат важный элемент нашой бесіды, што ся вписує в языкову етикету, якій вказує м.ін. на пошану, на ріжницю, як іде о вік і досвід – професийный і жытьвовый.

Zakończenie/ Закінчення

Хоснуваня і дотримуваня принципів языковой етикеты так наштоден, в бесіді ци писмі, як і офіційных ситуациях ест барз потрібне. Допомагат она будувати, утырваляти добры меджелюдскы реляциі, творит добру комунікаційну атмосферу, допомагат дотримувати принципів щырости і бесідуваня правды. Хоснуючы языкову етикету, вказує ся пошану до того, хто одберат наш комунікат, але і вказує она на нас, надавців, на нашу культуру, такт ци інтеліґенцію.

Przykładowa realizacja (2)

Wstęp/ Вступ

Языкова етикета то культуральне комунікуваня ся. В сучасній писменній комунікації, яка днес має єднак найчастійше електронну форму, элементы языковой етикеты сут ограничены до мінімально необхідного. Колиси, як носителем комунікату был єднак папір, было кус інакше, але функция языковой етикеты ся не змінила і фурт має тоту саму ціль.

Rozwinięcie/ Розшырїня

Лист сына до няня, героя *Руской доли* Владимира Хыляка, має характер неофіційный. Єднак його автор дотримує загальных принципів тыкаючых языковой етикеты. Хоснує він культуральны зверніня до адресата листу, нп. при повитаню «найдорожшы няню». Знаючы дану особу, найпевнійше хоснує зрозумілу для ней лексику. Пошана і любов надавці до адресата листу выходят з каждого слова, што ест барз осторожні добране. Писмо ест приміром культурального языкового захованя.

Днес, здає ся, же уж лем офіційны, адміністраційны писма повинны дотримувати вызначеной языковой етикеты. Бо іде в них не лем о інформаційну функцию, вказуют і на однесїня до адресата такого листу. Зато приняло ся, же хоснує ся в них безпосередні зверніня, конкретны фразы в одповідніх місцях як знак пошаны, нп. «Шановный Пане/ Пані», «Звертаме ся з просьбом», товды нихто ся не чує менше важный. На жаль барз часто не звертат ся увагы на языкову правильніст ци правильніст звань, што не ест згідне з омавляным явиском. Недотримуваня языковой етикеты може зробити трудным, аж і не дати можливости на успішну комунікацію, може ввести і заколот в комунікацію, часом барже як языковы хыбы. Каждый – так надавця, як і одберач комунікату, повины быти трактуваны з повагом і жычливістю.

Zakończenie/ Закінчення

Языкова етикета ест потрібна. Допомагат в творіню, а пак в підтримуваню меджелюдскых контактів, так тых приватных, як і професийных. Робит роботу легшом, вляят на то, як нашы активности сут оціняны інчыма. Але жебы ю хоснувати, то треба мати знаня, як то робити і культуру. Часом етикета вымагат не лем дотримуваня принципів, але і вражливости на ситуацію бесідуячого. Недотримуваня етикеты, неправильне хоснуваня – не в таким ситуациійным або языковым контексті, можут спричинити, же одбераючы комунікат буде ображений, ци почує ся легковажений.

2.2. Przykładowe wypracowania z rozwiązaniami. Część pisemna na poziomie rozszerzonym

Prezentowane w *Informatorze* przykładowe wypracowania są pracami uczniowskimi pozyskanymi z próbnego zastosowania i ocenionymi przez egzaminatorów. W pracach dokonano niezbędnych zmian w zakresie stylu, poprawności języka, ortografii i interpunkcji.

Выбер одну з поданых ниже тем і напиш выпрацуваня.

- Твоя праца повинна чыслити не менше як **350 слів**.
- Чысло выбраной темы впиш в кратку.
- Запиш выпрацуваня в вызначеным місци. Не пиш на рантах.
- Выпрацуваня напиш в лемківскым языку.

Temat 1. (0–35)

Порівнай літературны способы, котрыма поеты закликують Лемків до згоды.

Стефанія Трохановска
Лем небо над нами наше

лем небо над нами наше
што нам го предкы
в спадку лишыли
забрала нам вода потічкы
лісы нам вышуміли
лем небо над нами наше
а мы ци направду люде
іщы ся кус подільме
і неба над нами не буде

С. Трохановска, *Лем небо над нами наше*, в: *Ци то лем туга, ци надія*, ред. О. Дуць-Файфер, Ліґниця 2002, с. 223.

Іван Русенко
Птах, рыба і рак

Было так:
Птах, рыба і рак
Взяли ся віз тягнути,
По пути...
І всі трое ся запрягли
І тягли...
Не тяжко было на возі
І на гладкой дорозі,
А воза з місця не рушыли,
Бо незгідливы были:

Рак взад тягнул, рыба в воду,
А птах привык уж з молоду
Летіти все там де хмары.
Всі троє ся помучыли,
А віз там, де был, оставили.

В нас тіж – каждый своє,
Не можеме разом іти.
Заміст згоды, доброй волі
Мы мусиме ся сварити?

I. Русенко, *Птах, рыба і рак, в: Іде, іде дід, несе байок міх...*, ред. М. Воргач, Б. Горбаль, Вроцлав 2003.

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 7–8.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 20–33.

Przykład 1.

«Згода буде, а незгода руйнує», як повідали од вік-віків мудры люде. І до днес нич в тій матерії ся не змінило. Не є легко в днешніх часах діяти спільні, коли векшіст з нас ма свої пляны, амбіції, мрії. Світ жене до переду барз скоро і вымагат од нас фурт веце і веце. Особливо в молодых людях родит ся переконаня, же треба ся діганяти, же треба быти найліпшым і виріжняти ся з толпы. Таке думаня стремит до того, же перестаєме смотрити на інчых, не знаме діяти в групі, лем каждый тягне на своє.

Понятя згоды і знаня жыти в соспільности є особливо важне для меншын. Як ся вказує, Лемкы не од днес творят поділы, о чым бесідують знамениты лемківскы писателі. Стефанія Трохановска в вершы *Лем небо над нами наше* звертат увагу на спадковину, яку лишыли нам предкы. Слово «предкы» ма гев сутьове значыня, бо навязує до традиций, припоминат о вартостях, які переказували нам дідове. То они вчыли нас своей рідной бесіды, культуры і віры. То они дали початок тому, кым сме днес. Вказує ся єднако, як зауважат поетка, же уж невельо остало з переданого нашыма предками, запропастили сме уж так дуже. В метафоричный спосіб описує она втрату, наприклад лісы, які ся вышуміли, ци потічки, што остали забраны през воду. Достерігат єднако яснину в темряві. Іщы не вшытко пішло на марне, іщы дашто маме, іщы неє за пізно. Остало небо, наше небо, але поетка остерігат, же кед ся не затримаме і іщы веце ся будеме ділити як нарід, то ани тото ся нам не лишыт.

Кус інакше, бо барже ґротесково, проблем представлят Иван Русенко в вершы *Птах, рыба і рак*. Достерігат він тот сам проблем в лемківскым народі, то значыт брак єдноты. Образово і байково оповідат о спілпраци, а властиві ей браку, звірят, які хтіли віз перетягнути в інче місце, але же każde тягнуло в інчу сторону, ціла операция ся не повела. Кажде зо звірят презентує гев інчий чловечый характер. Приметы, які описує Русенко, можеме перенести на пересічного чловека, чловека, які смотрит лем на себе і здає ся му, же лем його правда є правдива. Русенко завдякы своїм творам хтіл в тій легкій формі дотерти до простого чловека, котрый в тот спосіб міг зрозуміти вккрыту

заувагу і їй передумати. На кінці, так як і Стефанія Трохановска, пуентує стверджыньом, же в лемківськым народі лем незгода і свары.

Хоц не сут то модерны творы, то презентуют понадчасовый переказ. Так колиси, як і днес, вписуют ся в обставины, в яких пришло жыти Лемкам. Вартат посмотри на нашу лемківску інтелігенцію, наших писменників, наших будителів. Они передвиділи уж давно, што може причынити ся до знищыня народу. Як ся вказує, то не война, не стихія і навет не чужы народы – лем, што гірше, мы самы і наш брак згоды. Не од днес знатя, же лемківска соспільніст є барз поділена. Прикрым являт ся того, же хочеме приналежати до когоси сильнійшого, же не доціняме, же хоц сме малы, то сме богаты духом. Маме свій язык, свою віру, свою культуру. На жаль, штора частійше того, што лемківске, єст лемківськым лем з назвы, бо є того модне, бо кольорове, як псевдо-фольклор, а кед зорвеме першу, притігаючу очы окладинку з назвом, то видиме, же того, што в середині не є лемківске лем помішане, чуже.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – analiza porównawcza; pojawia się odwołanie do obu załączonych tekstów.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 16 pkt – dwa teksty wykorzystane (porównane) w pełni funkcjonalnie; argumentacja jest bogata – rzeczowa, pogłębiona, zawiera elementy głębszego namysłu nad problemem i analizę utworów; konteksty wykorzystano funkcjonalne.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 2 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna, pojawiają się usterki w zakresie podziału na akapity – brak jasno wydzielonego zakończenia; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź tworzy logiczną i uporządkowaną całość; styl – 1 pkt – w całości wypowiedzi stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt – składnia i leksyka stosowne, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Przykład 2.

В днешніх часах барз трудно о згду. Вшыткы уважают, што іх справы сут найважнійшы. Рідко трафлят ся, жебы єден чловек уступил другому цілком безінтересовні. Люде сут індивідуалістами і не хотят ся годити. З другой єднак страны треба призрити ся великым фірмам, там барз часто люде працюют в колектывах. Уважают ся, што така праца є ефектывнійша. Люде в групі сут в стані зробити і осягнути більше, нич якбы зсумувати выникы іх індивідуальной працы. Ту треба зауважыти, што стане ся так лем товды, коли вшыткы будут разом згідны.

В вершу *Лем небо над нами наше* Стефанії Трохановской описана єст ситуація, коли люде дбаючы о своє власне добро нищат спільне. Зникат вода з потічків, вытинаны сут лісы. Люде розділяют того медже себе, але не здают собі справы, же неодола може того бракнути. Авторка звертат увагу на того, што як дальше будеме так поступувати, то забракне нам місця до жытя. Очевидно, неба не можеме медже себе розділити, оно єст лем зобразуваньом добра спільного, в котрым то є сила народу. Стефанія Трохановска звертат увагу, што лем в народі неподіленным і згідным є правдива сила.

Тото, што особы працюючы індивідуальні не осягают жаданых ефектів, добрі видиме на примірі верша Івана Русенка *Птах, рыба і рак*. В творі є мова о тым, як цілком ріжны звірята хтіли разом тягнути віз, каждый по свойому. І так, птах тягнул до

неба, рак в зад, а рыба в воду. Не рушыли они воза, бо не было медже нима згоды. Здає мі ся, же авторови не ходило о звірята, лем хотіл показати через них поступуваня люди. То они часто не знают ся погодити, хоц повіл бы-м, што маюг дуже простійше як звірята. Што декотры сут вперты, а на жаль такы особы нич дуже в групі не зроблят. Приклад наголовковых героів верша Івана Русенка вказує, што особы, котры не сут згідны, не суцы до спільной роботы. Лем люде, котры будут згідно перти до єдної цілі, осягнут пожаданы ефекты.

А што ся діє як неє згоди? То можеме обсервувати наштоден в медиях, але є і так, же і в близкым окружыню. Войны, свары, незгода то реалиї, в котрых жыєме. А чого так єст? Бо неє згоды і єдности.

Підсумувуючы, згода є барз важна. Є она потрібна в державі, в родині, в школі, в праці. Она буде, коли люде навчат ся слухати єден другого, будут розуміти потреби іншых, не лем свої, бо де згода, там і сила. То правда понадчасова, она была важна для наших дідів, прадідів, є важна для нас і, мам надію, буде для будущих поколінь.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – analiza porównawcza; pojawia się odwołanie do obu załączonych tekstów.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 15 pkt – dwa teksty wykorzystane (porównane) w pełni funkcjonalnie; argumentacja jest zadowalająca – rzeczowa, pogłębiona, poparta trafnymi przykładami; konteksty wykorzystano funkcjonalne.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 3 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna; spójność wypowiedzi – 3 pkt – pojawiają się trzy zaburzenia w spójności (w uporządkowaniu tekstu); styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 6 pkt – zadowalający zakres środków językowych, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Przykład 3.

Автор верша *Птах, рыба і рак*, Іван Русенко, бесідує нам, же кед каждый діє на власну руку і по свойому, то николи не осягнеме доброго результату. Більшіст вложеної в такы діяня працы остане змарнувана.

Птах, рыба і рак хтіли тягнути віз, але każde з них тягло в свою сторону, так як ім было найвыгіднійше. Птах тягнул віз до горы, рыба – до воды, рак тягнул віз до заду. В кінци вшыткы ся барз змучыли, а віз не рушыл з місця. Героям верша напевно не бракувало доброй волі, бо вшыткы хтіли рушыти тот віз з місця. Бракнуло ім єднак згоды што до способу, в якій хтіли осягнути свою ціль. Сама добра воля не є выстарчаюча, потрібне є ішы приняты спільной цілі і опрацуваня спільных діянь. Без того нияке діяня не принесе жаданых результатів.

Тот сам проблем остал представленый в другым вершы *Лем небо над нами наше* Стефанії Трохановской. Авторка трапит ся, же воды забрали нам потічкы, а лісы ся вышуміли і лем небо над нашыма головами є ішы наше. Авторка хтіла през того повісти, же не зауважыли сме навет, же наше окружыня не є уж такє само, же помалы тратиме штоси, што колиси было нам дороге і же кед далі будеме так поступувати, то недолго втратиме навет небо над головами. Поступуваня, котре потупят авторка то свары і поділы. В часі коли занимаме ся сварами о неважны sprawy, котры нас ділят і не даюг можливости на спільне діяня, втікаюг нам важны sprawy і безповоротні

тратиме тото, што є для нас направду цінне. Наше небо над головами можеме втратити, кед не запанує медже нами згода і не будеме діяти спільні з доброй волі.

Пересланя обох вершів є барз подібне, хоц не цілком таке само. Автор верша *Птах, рыба і рак* вказує на конечніст спільного, згідного і передуманого діяня для осягніня спільной цілі. Натоміст авторка верша *Лем небо над нами наше* остерігат, же брак такого спільного, згідного і передуманого діяня веде до чогоси значні гіршого як неповоджыня в осягніню цілі – веде до втраты вшыткого, што нам є дороге і є для нас важне.

В сумі пересланя обох вершів є таке, же повинны сме діяти спільні, згідні, во спільном цілі, але тоты цілі повинны барже стремити до будучности як лем до пересуніня воза. Кед зосередиме ся на приземных діянях, то втечут нам великы і важны sprawy, як наше велике небо над нашыма головами. А што є тым великым небом? На певно наша культура, наша віра, наш язык, наша національна достоменніст, розтігаючы ся над нами як наше спільне небо.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – analiza porównawcza; pojawia się odwołanie do obu załączonych tekstów, jest tekstem argumentacyjnym.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 14 pkt – dwa teksty wykorzystane (porównane) w pełni funkcjonalnie; argumentacja jest powierzchowna, oparta na uogólnieniach; konteksty wykorzystano funkcjonalne.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 2 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna, pojawiają się usterki w zakresie podziału na akapity, brak jasno wydzielonego wstępu; spójność wypowiedzi – 2 pkt – pojawiają się trzy zaburzenia w spójności (w uporządkowaniu tekstu); styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 6 pkt – zadowalający zakres środków językowych, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Тема 2. (0–35)

Літературні образи любови і способи їх креування в вершах Павла Стефановського *** *Хтіл бым* і Олега Рыджанича *Буд*. Зроб порівнюючу аналізу і інтерпретацію вершів.

Павел Стефановскій

Хтіл бым

 тя мати

під плащом пуху таємниц

там

 за хмарком

початку сьвіта

де не є

 заказів

 призвичаїнь

лем мы

я

 и ты

П. Стефановскій, *** *Хтіл бым*, в: П. Стефановскій, *Лемківська ІКОНА*, Варшава 1985, с.74.

Олег Рыджанич

Буд

*Верш для Адриянки Маліш
на тогорічны ей уродини*

Буд соколом, метеликом,
ластівочком в скорым леті.

Буд радісным пробуджыньом
серед квітів, співу птахів.

Буд спомином того літа
што преминаят.

Буд надійом пришлой весны,
што розгріват холод сердец,

Взлетом думкы, што прекрачат
океаны зимной воды.

Буд мельодийом того серця,
што збогачат людскы души.
Буд.

Любін, серпен 2005

О. Рыджанич, *Буд*, в: «Бесіда» 2006, ч. 1, с. 17.

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 7–8.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 20–33.

Przykład 1.

Любов то особливе почутя, што дає сенс чловечому жытю. Можут быти ріжны тыпы любви, наприклад родительська, сестряна, братерська, приятельська, така, што лучыт люди в пары, але і така, што вказує почутя до вшыткого рідного. Не все ест она щестлива ци полна, може і асоціювати ся лем з горьом, больом і терпліньом. То такє почутя, такы емоції, така сила, якій не мож ся противити, яка все ест більша од чловека. Зато артисты так часто выберают ю як головну тему своїх творів.

Образ любви презентуют творы Павла Стефановского *** *Хтіл бым* і Олега Рыджанича *Буд*, але тот мотыв реалізуваный ест в них в цілком інчый спосіб. Образ любви ест твореный уявляньом си через ліричне «я» когоси або чогоси облюбленого. В творі Стефановского ліричне «я» безпосередньо представлят, чого хоче, што ся му мріє. Ест ту зверніня до когоси або чогоси особливо близкого, але неокрисленого конкретні. Автор верша завдякы метафорі: «Хтіл бым/ тя мати/ під плащом пуху таємниц» будує любовну атмосферу таємности, але і свого рода легкости, деликатности: «там/ за хмарком/ початку сьвіта», што асоціює ся з чыстым, невымушеным і безграничным почутью, в котрым рахує ся ту і тепер: «лем мы/ я/ и ты», свобідне і незалежне. Верш Стефановского ест простый, короткій. Мож зосередити ся на поєдных словах, твір має впорядкуваный зміст.

Буд Олега Рыджанича зачынат ся дедикацией: «Верш для Адриянки Маліш/ на тогорічны ей уродины», што може давати вказівку што до тыпу любви, яку представлят автор в своїм вершы. Ест то перша ріжниця медже аналізуваныма творами, бо ту, інакше як в Стефановского, окрислений ест адресат слів/ желань. Особливо важным стилістычным середком хоснуваным Рыджаничом ест наголовкове повторіня «Буд», котре робит з верша правдиве желаня, не лем для самого адресата, але і для ліричного «я», котре прагне, здавало бы ся, вічної його присутности. Завдякы тому, же явит ся тото повторіня, і на початку, і на кінци твору, вводит оно композиційне запертя, што дає вражыня передуманого, комплетного тексту. Рыджанич будує образ любви, што ся вяже з емоциями, котры сут великы, але просты і ідут просто з серця. Хоснує він барз просту лексику, яка творит легкій настрій, невинный, аж і ясный – як бы мож было видіти барву. Завдякы порівняням до природы ліричне «я» щыро передає свої почутя і желаня взглядом адресата слів, полны любви і тепла.

Аналізуваны творы представляют одмінный образ любви. Тота ріжниця выходит з того, же інчый ест адресат вказуваного почутя, інчый тып описуваной любви, а што за тым іде – і одмінный язык, в котрым пишут поэты. Але Стефановскій і Рыджанич хоснуют тіж і подібны стилістычны середкы ци одкликания. Напевно оба творы основаны сут на інтересуючых артистычных ідеях, будуют образ любви як позитивного почутя, в спокіній, полній надії атмосфері.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – analiza porównawcza; pojawia się odwołanie do obu załączonych tekstów.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 16 pkt – dwa teksty wykorzystane (porównane) w pełni funkcjonalnie; argumentacja jest bogata – rzeczowa, pogłębiona, zawiera elementy głębszego namysłu nad problemem i analizę utworów; konteksty wykorzystano funkcjonalne.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 3 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź tworzy logiczną i uporządkowaną całość; styl – 1 pkt – w całości wypowiedzi stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt – składnia i leksyka stosowne, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Przykład 2.

Любов то єдна з тых тем, котра товаришыт нам ціле жытя. Стрічае ю од наймоладшых років, аж по пізну старіст. Прото недивне, же часто переявлят ся тіж в нашій культурі, в співанках, фільмах ци вершах. На просторі років многе чысло поетів розписувало ся на тему любови не лем до красных дівчат, але тіж до гір і Лемковины. Красныма примірама вершы бесідуючых про любов сут верш Павла Стефановского ****Хтіл бым* і верш Олега Рыджанича *Буд*. Оба тыкают ся єдной тему та в свій персональний спосіб, што дає нам два інчы, хоц спільны образы любови.

Першый верш, як і другій то приміры лірики безпосередньої. О творах дуже бесідуют нам уж іх наголовки, «хтіл бым» то однесія бесідуючої персоны до його мрій, може такых, котры тяжко сполнити. *Буд*, наголовок так короткій, а так дуже бесідуючий, можеме одчытати на вельо способів. Може то быти лем товариство Адриянки Маліш, котрій дедикуваний єст твір, або сама думка же істнує. Будова вершів значучо ся ріжнит. Твір Стефановского то верш астрофічний. Бесідуюча персона звертат ся до своей любой, можеме то взріти уж на почаку твору, де находит ся апострофа «Хтіл бым тя мати». Другій верш збудуваный єст з шестьох стрічок, а каждая розпочынат ся словами «Буд», вынятком єст стрічка пята. В обох творах находят ся метафоры і порівняня, окрема того верш Рыджанича выполняют тіж дуже повторінь. Лучыт іх тіж ситуація, в якій находят ся бесідуючы персоны, в обох вершах стрічае ся з вызнаннями до люблєных через бесідуючы особы дівчат. В вершах видно тоту любов тіж з хоснуваных здрібнінях як хмарка ци ластівочка.

Хоцкі оба творы сут так подібны в будові, то чысто іншы, кед ходит о пересляня. Верш Стефановского оповідат о мрії бытя з любом, лем во двоє. Під плащом пуху таємниц, што можеме інтерпретувати як під таємницьом. Може залюблены не можут быти разом, мусят ся ховати або дахто ім боронит той любови. Пак находит ся опис, як місце, де можут ся сховати, вызерат. Єст на початку світа, там за хмарком, де неє заказів ци призвычаінь. Там будут могли быти лем во двоє. Любов гев вказана єст як туга, бо залюблены не можут быти разом. Бесідуюча персона хоче прожывати з любом, не узнає іншой думкы як бытя разом. Другій верш розпочынат ся од порівняня любой до метелика, сокола і ластівочки. Таке порівняня тіж ма свою причину. Метелик то єдно з найкрасшых істнувань в природі, єст уособліньом деликатности. Сокіл, цар неба, то гордый птах, репрезентує силу. Остатній примір то ластівочка в скорым леті, вільна може летіти, де лем хоче. Так бесідуюча персона видит свою любу і хоче, жебы она тіж так о собі думала. Бесідує о ній як о радістным пробуджыню, споміні літа та надії

будучой весны, кажде з вымінених порівнань можна получыти з найліпшыма споминами з жытя та надіяма на будуче. Ма быти «взлетом думкы, што прекрачат океаны зимной воды», ма силу, жебы перекрачати океан і повинна то робити, не може ся бояти. В остатній стрічці навязує до бытя мелодийом того серця. Не знаме до кінця, о чые серце ходит, можеме ся лем додумати, же бесідує о своїм. Верш кінчыт ся словом «Буд», што дає нам композиційну ціліст. Буд переявлят ся од самого наголовка, через цілый твір і на тым тіж ся кінчыт, вказує тото, як важне для бесідуючой персоны ест істнуваня його любой, хоче, жебы была сильна, жебы была надійом і радістю.

Як вказала-м, оба вершы, хоц так подібны, претіж бесідуют на єдну тему, та так барз ся ріжнят. В вершы Стефановского бесідуюча персона любов постерігат як перебиваня разом, не видит того інакше. В творі Рыджанича бесідуюча персона хоче, жебы його любов была, так просто. Не мусят ся разом ховати, втікати. Хоче ей допомагати, вказує, кым ест для него. Автор часто повтарят слово «Буд», підкрислят тым, што є для него найважнійше.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – analiza porównawcza; pojawia się odwołanie do obu załączonych tekstów.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 16 pkt – dwa teksty wykorzystane (porównane) w pełni funkcjonalnie; argumentacja jest bogata – rzeczowa, pogłębiona, zawiera elementy głębszego namysłu nad problemem i analizę utworów; konteksty wykorzystano funkcjonalne.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 2 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna, pojawiają się usterki w zakresie podziału na akapity; spójność wypowiedzi – 2 pkt – pojawiają się trzy zaburzenia w spójności (w uporządkowaniu tekstu); styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt – składnia i leksyka stosowne, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Przykład 3.

Оба авторы піднимают ся труда, бы представити емоцию, яком ест любов. Тота тема предовшыткым лучыт тоты два вершы, але оба творы ріжнят ся під вельома взглядами. Почынаючы од наголовка. Верш Павла Стефановского в наголовку має лем три звїздки, іх значыня мож розсмотрювати на много сторін, автор наприклад може хтіти звернути увагу на тото, што любов не потрібує штывных рам або преписів, ест сама в собі і не треба ій векшой оправы. Олег Рыджанич свій верш зачынат од короткого наголовка «Буд», през што од початку можеме додумувати ся, же автор в своїм творі має конкретну думку до преказаня. Більше од того, пізнійше можеме видіти присвячыня, што напроваджат на тото, же хотіл він скерувати свої слова до конкретной особы.

Будова першого з вершів ест нерегулярна, бракує в ним знаків пунктуації, в другым видиме барз ясны поділ на шіст строф. Верш Павла Стефановского зачынат ся од непосредного звороту до адресата, бесідує він о тым, што хотіл бы быти зо своей милом особом цілый час, але в таемници, з дала од вшыткых. Оповідат о місци далеком, певно неосігальным, в котрым хотіл бы ся найти з другом особом. Правдоподобно чує ся страплений през ограничыня наплываючы до нього з решты

світа, котры тычат ся його чутя. Хотіл бы найти ся в місци, де буде міг быти з милом особом без заказів, де його любов буде свобідна і незалежна од посторонных осіб.

Олег Рыджанич в своїм вершу тіж звертат ся безпосередньо до укоханой особы, в кожій строфі можеме найти підтыркіня, чым повинна ся она стати. Очевидно, єст то в даякій спосіб метафора, през котру автор призыват нам до думкы образ річы красных, безклопітных. Думаю, што автор хотіл, бы любов запевнила му тоты вшыткы позитывны почутя звязаны з контактом з природом. Тіж любов може выкликувати емоції подібны до тых варункуваных перез добры спомніня. То учутя може дати нам надію на будуче і силу до реалізації наших плянів, може помочы нам в ставаню ся ліпшыма версиями себе самых. Головном річом, котра перша шмарят ся нам в очи, то слово «буд» повтаряне при праві кожій строфі. Указує то, як важна єст для автора присутність і близкіст коханой особы.

Єднако Олег Рыджанич і Павло Стефановскій в своїх вершах підняли ся представліня темы любови. Головні їх творы преказували потребу перебуваня близко з укоханом особом, то які емоції і одчутя ім та бліскіст приносят. Оба вершы представляют потребу любови в кус іншый спосіб, але їх головне пресланя єст собі барз близкє.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – analiza porównawcza; pojawia się odwołanie do obu załączonych tekstów.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 14 pkt – dwa teksty wykorzystane (porównane) w pełni funkcjonalnie; argumentacja jest zadowalająca – rzeczowa, pogłębiona, poparta trafnymi przykładami; konteksty wykorzystano funkcjonalne.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 2 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna, pojawiają się usterki w zakresie podziału na akapity, brak jasno wydzielonego wstępu; spójność wypowiedzi – 2 pkt – pojawiają się cztery zaburzenia spójności w uporządkowaniu tekstu; styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt – składnia i leksyka stosowne, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Temat 3. (0–35)

Ци згаджаш ся зо стверджыньом, же каждый нарид ма своє особливе почутя гумору? Розваж проблем, одкликуючы ся до фрагменту тексту Владимира Хыляка *Гумор Лемків* і выбраного тексту з лемківской літературы.

Владимир Хыляк
Гумор Лемків

Кождый нарид має свій особливий спосіб проявліня веселости і быстроты розуму. Я не рутынуваний знавец вшыткых цивілізуваных народів – недалеко ем одышол од рідного порога; - та о ківко з прочытаных творів ріжных народів міг ем познати, найбыстрійшыма чыслят ся Французы. Простий парыжскій гамен легіцько зрозуміє дотеп, над котрым прозаічний Мадяр немало ся наголовит. Дотеп французкій є легкій а при тым глибоко обдуманий, порываючий, розвеселяючий. Англик, противно, осаджат быстроту свого розуму на вынаходжыню двозначности в словах. За примір най послужыт Шекспір. Його дотеп є тяжкій, як тяжка і повільна натура Англика. [...]

Роджений серед Лемків, жыючы од дітиньства з нима, і ... мам надію, або крашше, обавлям ся, што вмру серед них, додумал ем ся подати приміры іх гумору. Дотеп іх є наівний і /не осудте мя за то/ подібний до... цыганьского! Тверджу тото з досвідчыня. Лемко, если оповідат дашто веселого, чынит тото з флегмом – вшыткы рысы його лица свідчат о повазі предмету – і з дітинячом наівнистю, в котрій при тым пребиват ся гірка іронія і пекуча сатыра. Так! Лемко майстер в сатырі. З той то причыны мало найде ся таких місцевости, о котрых бы яка-небуд смішна оповіст не істнувала. [...]

Народний гумор так характеризує одміны бесіды на Лемковині: над Попрадом [...] бесідуют твердо: «Пышов, побыв – высыпал на пыд, а там был кыт»; противно, в селах сусідуючых з Поляками, Лабовій, Матіевій, Королевій бесідуют надмірно мягко: «Як когуті запілі, тато ся збуділі, з постелі сталі, алілюя заспівалі і на ярмак пішли». В Угрині на місци «л» без вынятку бесідуют «в». Най радує ся серце українське коли почує: «Боліва ю говова, же зерно не мовова бо в зерні быва повова».

Міг бым сой дуже іщы припомнути і новых примірів гумору Лемків призберати, та бою ся, же уж при чытаню выжше представленого чытательови ся омерзло. Та зато Тобі, шановний чытателю, нич інчого не остає, як в тот сам спосіб мі одомстити. Позберай анекдоты одкрываючы правдиве лице мешканців твоей околиці, опублікуй – а я з приємністю прочытам іх.

В. Хыляк, *Гумор Лемків*, «Бесіда» 1990, ч. 1–2, с. 14, ч. 3-4, с. 14–15.

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 7–8.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 20–33.

Przykład 1.

Добре почуття гумору, то ест знаня представляня реальности при схоснуваню іронії і смішок, найчастійше ест ознаком інтелігенції. Але каждого смішыт штоси інче. Не даст ся оцінити, хто ма ліпше почуття гумору, тым барже, кед маме оціняти цілы народы. В залежности од місця проживаня, історичных обставин ци характеристичных примет вигляду, ріжны групы смішыт дашто інче.

Мы, Лемкы, здавало бы ся, сме народом часто нарикаючым і сентиментальным. Кед проаналізуеме тексты лемківской літературы, достережеме, же більшіст односит ся до тугы за горами і любви до рідной землі. Є то результат нашой тернистой історії. Але не бракує літературных творів, описуючых сельске жытя сперед войны. Власні з таких форм можна вынескувати, же Лемкы мают характерне почуття гумору. Годны сме сміяти ся зо своїх ґанчів і слабости, што не ест таке просте. Добрі мож того вказати на примірі творчости єдного з найвыдатнійшых лемківских прозаіків, Владимира Хыляка. В заміщеним горі тексті стверджат він, же Лемкы сут мастерами сатыры. Не спосіб не згодити ся з тым стверджыньом, аналізуочы хоц бы лем самы творы Хыляка. В своїх текстах часто стосує він сатыру. В оповіданю під наголовком *Мій блаженной памяти дяк* з теплым гумором описує дяка Єфрема, котрый мал дуже смішных ґанчів, але тіж был человеком честным і гоноровым. Священник, котрый оповідат о своїм дяку, робит тото легко і жычливі, якбы не достерігаючы смішности головного героя. Завдякы тому текст чытат ся з приємністю і заінтересуваньом. Лем хтоси, хто добрі знат реальніст церковного і сельского жытя, достереже комізм цілого тексту.

Наш великій Учитель, Іван Русенко, в своїх творах тіж часто стосує гумор. При помочы сатыры описує ріжны ґанчы нашого народу. В вершу під наголовком *Пані Войцехова* звертат увагу на люди, котрым добрі ся поводит, мают дуже гроши, але нияк не дбают о духове розвита і справы свого народу. Верш ма легку і зрозумілу навет для наймолодшых чытачів форму. Жебы підчеркнути гоїно, в яком жые пані Войцехова, Русенко хоснує дуже чужых слів. Автор сміє ся з тых представників Лемків, котры дбают лем о себе, не думают о будучности народу. Така форма выповіди трафлят до люди. Русенко часто выберат гумористичны формы. В байці *Малпа і прозерало* з іронійом пише о людях, котры видят тріску під лісом, а не достерігают строма під носом. На примірі малп вказує такій тып человека, котрый лем в других видит блуды, а не признає ся до своїх. Як пише Учитель Лемків, таких люди в світі ест немало, а і в нашым краю на жаль іх не бракує. В своїх творах не неґує іх безпосередньо, лем осмішаючы іх поведіня.

Згаджам ся з вельома стверджынями Владимира Хыляка. По перше на певно каждый нарід ма характерне особливе почуття гумору. Окрем того спосіб сміяня ся з ріжных річы, легкіст стосованя іронії і жартів ест без сомнівів проявом быстроты і інтелігенції. Владимир Хыляк зауважат, же часто смієме ся тіж зо своїх найблизшых сусідів, жытелів поблизких сел. По мойому не ест то єднак злосливіст, лем прояв нашого особливого почуття гумору.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia: 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; pojawia się odwołanie do załączonego tekstu i jednego wybranego tekstu.

2. Kompetencje literackie i kulturowe: 16 pkt – dwa teksty wykorzystane w pełni funkcjonalnie; argumentacja jest bogata – rzeczowa, pogłębiona, zawiera elementy głębszego namysłu nad problemem i analizę utworów; konteksty wykorzystano funkcjonalne.

3. Kompozycja wypowiedzi: struktura wypowiedzi – 3 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź tworzy logiczną i uporządkowaną całość; styl – 1 pkt – w całości wypowiedzi stosowny.

4. Język wypowiedzi: zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt – składnia i leksyka stosowne, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Przykład 2.

Каждый нарід є створеный през спільноту люди. То од них залежыт, як даный нарід буде одберанный през іншых. Пануючы в народі традиції, спосіб поступуваня і захованя, принципы, ментальніст люди і релігія творят культуру, котра позвалят окрислити певны догмы на тему народу. Зато тіж каждый нарід є іншый і каждый ма свое особливе почутя гумору.

Владимір Хыляк в своїм творі пн. *Гумор Лемків* потверджат тото. Автор бесідує, же каждый нарід ма свій індивідуальный спосіб на жартуваня і веселіст. Зато люде так ріжнят ся медже собом. Каждый з нас є іншый, єднак, виховуючы ся в даній соспільности і окрисленим оточиню, вчыме ся окрисленого поступуваня, котре панує серед народу. Автор, жебы потвердити свою поставу, прикликує люди ріжных національности. Робит тото на основі творів, котры прочытал. Бесідує він о Французах, котрых называт найбыстрійшыма, а о Англіках пише, же не сут дословны, а двозначны. През тото порівняня автор позвалят нам достеречы, як барз люде ріжных національности ся ріжнят.

Автор в своїм творі бесідує тіж о Лемках. Бесідує він о них на основі власного досвідчыня. Вродил ся і виховал медже нима. З його выповіди выникат, же є він з нима барз звязанный. Оповідат він о способі, в яком Лемкы жартуют. Лемкы робят то в барз непозірный спосіб, з великом повагом, іронійом і сатыром. В припадку той соспільности тіж можна повісти, же ма свій особливый гумор. В каждом лемківскым селі можна достречы ріжниці в способі бесідуваня ци традициях. Є барз дуже анегдот о Лемках і їх малым народі.

Специфічний гумор Лемків можеме достречы в їх творах. Прикладом того сут байкы. Єдна з них пн. *Шалка* Юстины Матяшовской потверджат тото, о чым бесідувал Владимир Хыляк. Описана є в ній ситуація, як малого хлопця брали до шпыталя. Вшыткы про тото плакали, а найбарже його братик. Кед дохтор ся го звідує, ци аж так любит свойого брата, же ся про него допустил до такого плачу, хлопец му одповідат, же тіж бы плакали, коли бы він одіжджал з його шапком. В творі тым авторка лучыт приметы поважны з елементами смішныма. Дітинячу поважніст, смуток і плач в своїм творі контрастувала з елемнтом, котрый є в ним смішний.

Підсумувуючы, уважам, же каждый человек є іншый, але постує він подля окрислених принципів. Тримат ся того, яки принципы выступуют в його соспільности, регіоні ци народі. Прото народы ся ріжнят медже собом традициями, языком і передо вшыткым гумором. Зато тіж згаджам ся зо стверджыньом, же каждый нарід ма свое особливе почутя гумору.

1. Spełnienie formalnych warunków polecenia: 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; pojawia się odwołanie do załączonego tekstu i jednego wybranego tekstu.

2. Компетенце літеракіе і културове: 14 pkt – два тексты выкорыстаныя ў поўнай функцыянальнасці; аргументацыя з'яўляецца задавальняючай.

3. Кампазіцыя выказвання: структура выказвання – 3 pkt – кампазіцыя выказвання з'яўляецца функцыянальнай; злучнасць выказвання – 3 pkt – выказванне стварае лагічную і упарадкаваную цэласць; стыль – 1 pkt – у пераважаючай частцы стасовны.

4. Язык выказвання: дыяпазон і правільнасць сродкаў мовы – 6 pkt – задавальняючы дыяпазон сродкаў мовы, афармаванне – 2 pkt – праца без памылак афармавання; інтэрпункцыя – 2 pkt – праца без памылак інтэрпункцыі.

Прыклад 3.

Згаджаюся з тым, што кожны народ мае сваё асаблівае пачуццё гумору. Уважам, што розныя народы маюць рознае пачуццё гумору і паспрабуем гэта паказаць у нашым творы.

Згодна з тым, што напісаў Уладзімір Хыляк у сваім тэксце *Гумор Лемкіў*, можна вызлучыць характэрныя «модэлі» гумору прыпісаныя данаму народу. Хыляк згадвае гумор Французів, які з'яўляецца лёгкім, добра падуманым, але так развеселяючым і перарываючым слухача. Зас гумор Англікіў з'яўляецца адваротным – цяжкім і перагружэным двозначнасцю.

Аўтар у сваім творы галоўна зосереджаецца на гуморы Лемкіў, затым што сам нарадзіўся паміж імі і гэты гумор з'яўляецца для яго найблізкім. Жывучы паміж імі, стверджаюць, што жарт Лемкіў з'яўляецца наіўным і падобным да цыганскага. Лемкіў, калі апавідае пра што-небудзь веселае, робіць гэта з намыслам, увагай і з дзіцячым наіўнасцю, у якой прабываюць іронія і сатыра. З гэтых прычын большасць мясцовасці мае смешныя апавяданні на сваю тэму.

Тым самым Миколай Бурык у сваіх байках перадае тэму гумору. У вершы *Прыгода старога дзяды* апавідае пра дзяду, які зраснёны, негалены, сивы, бородаты і стары ходзіў па Лемкавіне. Мал знішчыў адеж, падпераўся кыйом і доўга шукаў збралі жабраніну. Просіў іншых аб ідзіння. Аднаго разу завандруваў да вёскі Камянка і запытаўся ночуваті ў старога Грабанкі. Грабанка дала яму паказанні на печу. Калі дзяду розгріўся, не міг спаць з прычыны сваёй худосці. Грабанка змільвала і вкрыла яго, а лахы зняла. Думала, як выпраты лахы і впаў на думку, каб вышмарыць іх з печу, каб выпарвалі. Лахы спаў, а дзяду на печу спаў і аб нічым не ведаў. Баба, калі яна раніцам збудзіла, зраўна папіла з лахавым і застанавляла, што яна ведае пра дзяду. Збрала дзяду ў кабат і з дзяду зраўна зраўна дзяду. Як відаць, творца Бурыка з'яўляецца прыкладам, што далей існуючыя вёскі з'яўляюцца фонам фікцыйных і гуморыстычных падзей.

Душычка гэтага аўтара апавідае пра ёмоўнасць, які вачы дзіці, што на зямлі немагчыма ведаць людскую душу. Адзін хлопчык пераўраўся, што ўжо ведаў пра душу. Апавідае, што калі яна выходзіць з жывёламі на поле, то ведаць, што ёмоўнасць праз выгляд гварыць ёй, каб яна ішла і каб яна прыйшла пасля вечара. Душычкам паказалася адна невясцка за водай – Марыся. Як відаць, гумор Лемкіў не абмяжованы адной тэмай і кожны – нават такі агульны шанаваны асоба як ёмоўнасць, можа быць прадметам жартаў.

Підсумоўваючы, кожны народ мае сваё асаблівае пачуццё гумору. У прадставленых праз мяне вершах відаць, што Лемкіў таксама ад гэтага не адстае. Гэта для іх важнае асаблівасць, дазваляючы аддзяліцца ад правдывасці і праблемі штодзённага дня.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; pojawia się odwołanie do załączonego tekstu i jednego wybranego tekstu.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 11 pkt – jeden tekst wykorzystany w pełni funkcjonalnie, a drugi częściowo funkcjonalnie (streszczenie bez analizy); argumentacja jest zadowalająca.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 2 pkt – pojawiają się usterki w zakresie podziału na akapity; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź tworzy logiczną i uporządkowaną całość; styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 6 pkt – zadowalający zakres środków językowych, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Тема 4. (0–35)

Ци можна плекати лемківську достоменніст жыючы поза Лемковином? Розваж проблем, односячы ся до помещеного фрагменту і выбраного тексту з лемківской літературы.

#70 років од акції «Вісла». Спомины про выгнання но. 6 – Анна Горбаль з Бортного

Привезли нас, але на нашій хыжы не было ани єдной дахівкы, вшытко было збите, бо фронт трираз тамады перешол. Не было чого до хыжы іти, бо так ляло на дворі, як і в хыжы. Но то мы до той хыжы не ішли. Огниско сме склали на подвірю і так сме ночували. Недалеко была войскова стражниця. Приходили до нас воякы, виділи, же мы такы бідны, же плачеме, же нам тяжке жытя, то нас просили (были такы, што мали милосердя, тіж як люде), жебы сме не плакали, же іщы будеме жыти. Але мы так стратили надію гет, ся нам здавало, же то уж не буде такого жытя, як ся належыт, як нас так розогнали. З Бортного то єст якоси 800 кільометрів на Ольштын. Но то мы сме были такы безнадійны, як то люде.

І мы так ден-два коло того огниска, але треба было дашто варити, штоси істи. Нас была велика родина, вісем осіб і єдна така мала, што мала три рокы. Мы поіли сухого, а така дітина? То плакало. То сме там варили коло огня. І они нас так просили, жебы сме не плакали, то мы коло них не плакали, не нарікали, але было нам барз тяжко. І то так зышло, же мы три тыжні коло того огня сідили, як Циг'ане. Нормальні як Циг'ане.

В нас были хлопці, іщы такы неженаты. Два вернули з Німец, єден был дома і наш тато. Приходил шолтыс і звідувал ся, ци мы дашто робиме. Мы нич не робили, бо сме не знали, што маме робити. Він повіл, же треба ходити зберати дахівку і прикрывати тоту хыжу, жебы сме могли до середины ввойти. Я была старша, то єм тіж з нима ходила. На руках сме тоту дахівку носили, бо ничого сме не мали. За пару днів сме прикрыли тоту хыжу. Ходили сме тіж за вікнами, дверями. Треба было приодіти хыжу, жебы тепло было. Кус сме ей приотеплили і так сме сідили. І то уж было вшытко. Нашы жалі нич не помогли. Але треба было штоси істи. До Бранева было двадцет кільометрів, то раз єден, раз другій, третій брат ходили піше по хліб, а на вісем осіб, то кус того хліба треба было. І так сме жыли.

За деякій час сме ся довідали, же нашы селяне сут в селі Домброва. Приходила до нас знаєма звідувати ся, ци мы дашто робиме, ци лем сідиме і плачеме. Мы повідали,

же нич не робиме, бо в нас не было никого, хто бы господарил, лем вшыткы такы як мы, привезены, і не маме де зарабатяти. Она повіла нам, же в них сут такы люде, што уж господарят – Полякы, котры перше там поприходили, і такы, што з Німец остали, і же там мож уж заробити. Мене выправили на жнива, жебы-м داشто заробила. Знала-м ріжны господарскы роботы. Косяре косили, а я снопы вязала-м, бо в хыжы мы тіж так робили. Кус ем заробила, то все было на тот хліб. Інакше не было одкале взяти. [...] А хлопці покля ремонтували хыжу, то ремонтували, а потім пішли до млина до роботы. І так по біді сме си давали раду. Думало ся, жебы тото недолго было, жебы сме домів вернули, але о тым не было мовы. [...]

На заході вышла-м за муж, за того Горбаль, што такій был войовничий. Мы ся знали іщы з Бортного. Він знал, же в нас є дуже діти, ся му сподабало і ся оженил. Приходил до ня там в ольштынськым, двадцет кільометрів было, але приходил. Весіля мы мали таке як дома. По свойому. Своіх люди назапрашали. Не бояли сме ся по свому робити, бо ужничого сме ся не бояли. Але товды іщы не была церков основана і нас польскій священник поженил.

Я Господу Богу дякую, же Пан Біг допоміг вернути, бо там уж давно бы-м в землі была. Я уж так тужыла за свойом стороном, за своїм селом, за церквом, што уж не было рады. Мі нич там не было цікаве. Мій хлоп такій сам был як я – тішыл ся, же ся вернул. Тото жытя то таке тымчасове, што зробити? Така Божа воля.

<http://www.lem.fm>

Wymagania ogólne i szczegółowe

Wykaz wymagań ogólnych i szczegółowych, sprawdzanych w wypracowaniu, znajduje się na s. 7–8.

Zasady oceniania

Opis zasad oceniania zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (wypracowań) znajduje się na s. 20–33.

Przykład 1.

Акція «Вісла», як єдна з найвекшых лемківських травм, поділила новожытну історію Лемків на період «перед» і «по», приписуючы тым двом часам і символічным просторам, дрібницьово описуваным в повыселенчій літературі, конкретны приметы. Час «перед» был часом добрым, предовшыткым зато, же Лемкы мали свою Отчызну – люблену понад вшытко Лемковину, свою землю, свої горы. Час «по», а особливі його початок, вязал ся праві выключні з терпліньом, жальом, одбераючом силы тугом за втраченом Лемковином. В тым часі в свідомости Лемків, а тым самым в іх літературі, Отчызна і любов до ней стали ся основом лемківской достоменности, а поворот на свою землю найвекшом мрійом і цілю жытя. Новы обставины єднак часто тото выключали і вымушали гляданыя способів плеканя своей достоменности поза простором Лемковины.

Прикликаний фрагмент споминів Анны Горбаль з Бортного вказує процес, яким было освоїня ся з новом ситуаціом і простором, конечный до того, жебы на новій землі почути ся добрі. Процес тот зачал ся од створіня своей хыжы, новой, на місце той втраченой на Лемковині. Одчытую тото як символічне діяня, конечне до протиставліня ся почутю бездомности, трачыня хыжы, о котрым пише Володислав Грабан в вершы *Мою хыжу підперто коликом*. Пак пришол час на гляданыя своїх люди,

сусідів зо свого села, што вернуло даяку форму почутя спільноты і бытя медже своїма. Весіля, котре повело ся выправити «по свойому», «такє як дома» виджу як довершыня того процесу, а слова «Не бояли сме ся по свому робити, бо уж ничого сме ся не бояли» видят ся мі як свідома маніфестация свойой окремой достоменности. Час жытя на чужыні в припадку Анны Горбаль ся заперат клямром повороту, што додатково підкрислят поводжыня в сохранію свойой достоменности.

Подібный процес плеканя лемківской достоменности описал Петро Мурынка в книжці *А Вісла дале плыне*. Є то автобіографія автора обнимаюча час його дітиньства і вчасной молодости. Мурынка описує запамятаны, основны для формуваня ся свойой достоменности події. Хоц не вродил ся на Лемковині, то, подібні як Анна Горбаль, тужыл за ньом так само міцно, як його родиче, котры му тоту тугу переказали. *А Вісла...* то єден з важнійшых в лемківській літературі записів конструуваня лемківсой достоменности з того, што повело ся вратувати по выселінях. Мурынка, подібні як Анна Горбаль вернул до свойой Отчызны.

Плекати свою окрему достоменніст в інчым як Отчызна просторі неє легко і вымагат того вельо увагы і детермінації. Єднак видит ся мі, же є то можливе, што потверджают не лем прикликаны горі авторе, але тіж вельо інчых, дякуючы котрым того, што наше, іщы не загыбло.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; pojawia się odwołanie do załączonego tekstu i jednego wybranego tekstu.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 16 pkt – dwa teksty wykorzystane w pełni funkcjonalnie; argumentacja jest bogata – rzeczowa, pogłębiona, zawiera elementy głębszego namysłu nad problemem i analizę utworów; konteksty wykorzystano funkcjonalne.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 3 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź tworzy logiczną i uporządkowaną całość; styl – 1 pkt – w całości wypowiedzi stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 7 pkt – składnia i leksyka stosowne, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Przykład 2.

През ріжны історичны вітерниці Лемкы остали выгнаны поза простір свойой Отчызны. Декотрым з них повело ся вернути на Лемковину, але на жаль векшіст остала поза простором рідной землі, на чужыні. Окрем того велика част Лемків виїхала зарабляти грошы за океан і там ся оселила. Част Лемків забыла о своїм походжыню і не знат уж навет бесідувати по свому, але сут тіж такы, котры о тым памятают і барз ся старают плекати свою достоменніст.

Одкликуючы ся до поміщеного фраґменту споминів пані Анны Горбаль, хочу зауважыти, же бесідує она о превеликій тузі за Лемковином, котра товаришыла їй през цілый час выгнання. Пані Анна плекала лемківску достоменніст, хоцкі бы бесідуючы по свому. Не бояла ся ани не ганьбила ся того робити. Стрічала ся она з інчыма Лемками, жебы підтримувати лемківску традицію. На заході пані Анна вінчала ся з хлопчыском, котрого знала з родинного Бортного. Як сама підкрислят – весіля мали «по свойому». Было то для ней барз важне. Не бояли ся того і не уявляли собі зробити інакше. Пані Анна Горбаль єст ідеальным приміром, як плекати лемківску достоменніст.

Наступным текстом лемківской літературы, в котрым, на жаль, Лемкы жыючы поза простором Лемковины не дбают о нашу традицию, ест співанка *Василь*, выконувана през ансамбль Дулярьовы Братя. Оповідат она о подорожы на захід наголовкового Василя. На місци вказало ся, же велька част Руснаків, головні молодых, чысто забыла о своїм походжыню. Стары тіж ганьбили ся бесідувати по свому і не знатя, што ся до того причынило. Важне ест то, же річ діе ся в сучасных часах, колу меншыны не сут уж переслідуваны за то, кым сут, а навет сут попераны през ріжны (часто навет світовы) організації. Нашому «подорожникови», котрый был твердым Лемком, не містило ся то в голові і рішыл, же уж николи веце не поіхат на чужыну. Не розуміе він того поступуваня і барз го потуплят, бо правдивый Лемко повинен быти гордый з того, кым ест.

Наступным текстом, о котрым хочу спомнути, ест написаний през Івана Желема верш *Уж ся мі не снит*. Тот барз знаний в лемківскым середовиску поета емоційні підышол до темы лемківскости. В своїх творах барз часто споминат жытя в Горах і тугу за Лемковином, котра товаришыла му до кінця жытя. В тым конкретным тексті з сентыментом споминат свою молодіст в рідній хыжы. На чужыні цілый час думат о тым, же в Горах было му дуже ліпше. Не може аж і през то спати.

Вказує ся, же лемківску достоменніст можна плекати, жыючы денебуд на світі, тіж поза простором Лемковины. Барз дуже Лемків проводит своє жытя на чужыні і утримує рідну традицию. Поза літературом, в котрій ест на то вельо доводів, Русины закладают народны ансамблі, до котрых охочо записуют ся молоды Лемкы. Лемківській Ансамбль Пісні і Танця Ластівочка ест того барз добрым приміром. Дбаючы о свою культуру, незалежні од місця прожываня, Лемкы тіж барз охочо слухають Радия Руской Бурсы в Горлицях, Лем.Фм.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; pojawia się odwołanie do załączonego tekstu i jednego wybranego tekstu.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 14 pkt – dwa teksty wykorzystane w pełni funkcjonalnie; argumentacja jest zadowalająca.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 3 pkt – kompozycja wypowiedzi jest funkcjonalna; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź tworzy logiczną i uporządkowaną całość; styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 6 pkt – zadowalający zakres środków językowych, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

Przykład 3.

Плекати свою достоменніст, жыючы поза своїм рідном земльом, напевно нее легке. Може найдут ся люде, котрым не подабат ся наша національніст, але все найдут ся такы люде, котры хочут плекати свою культуру, язык ци віру. В звязку з таким вступом думам, же плекати свою культуру можна поза простором Лемковины.

Першым аргументом, котрый прикличу, сут спомины люди, жыючых не на Лемковині, а на чужыні. Кед вывезли лемківській нарід на ріжны кранці світа, ци то в 1945 році на Україну, ци в 1947 на захід Польщы, то люде не мали нич, жебы жыти так само як дома. Не дост, же мали мало што з своей г'аздівкы, то іщы зо своей культуры привезли лем віру в серци і язык. Остали розділены по селах, заберали ім священників, але тоты люде ся не піддали! Уж по пару роках на чужыні, Лемкы зачали

служыти в своїм рідным языку Службу Божу. Их діти вроджены в рідным краю, в Карпатах, вінчали ся, зачали орґанізувати імпрезы, такы як Лемківска Ватра в Михалові, Лугах, ци Монастырискых. Але то єднак в пізнійшым часі. То власні през такє заанґажуваня люди там, де Лемків выселено, плекат ся нашу достоменніст.

Другым арґументом сут спомины Анны Горбаль, котры сут долучены до задачи. Найліпшым арґументом, жебы потвердити мою тезу, сут спомины з вінчаня. Потверджат тото факт, же вышли за свого єдносельянина з Бортного. Позволю собі зацитувати: «Весіля было такє як дома. По свойому». Тот час для Лемків был барз тяжкій і банували за горами, але і в такым часі знали ся розвеселити і при тым плекати свою достоменніст.

Третім арґументом є тото, же не лем на Лемковині вчыт ся діти рідного языка, але тіж на чужыні нп. в Ліґниці, Пшемкові і інчых місцях. Вчат ся діти в предшколю, основній школі і середній школі. Завдякы тым занятям діти можут плекати свою культуру і одвиджати землю предків.

Четвертым арґументом є тото, же на заході, ци на Україні сут лемківскы ансамблі, котры хотят одтваряти обряды, традиції, співанкы, танці своїх предків з гір, жебы вказати інчым, як было колиси на Лемковині.

Пятым арґументом єст верш Миколая Буряка *Рідний Край*, котрый односит ся до чужыны. Автор писал в ним, же не даст ся забыти о рідным краю і, хоцкі мусит мешкати на чужыні, то цілый час думат о Лемковині. По мойому такы слова знат лем выповісти особа, котра все хоче, або хотіла бы, плекати свою достоменніст, не смотрячы ци жыє на рідній Лемковині, ци на чужыні.

На конец хочу спомнути о Штефані Дзямбі, котрый все повтарят в своїх споминах, же Пан Біг допомагат тым, котры не ганьблят ся свого.

- 1. Spełnienie formalnych warunków polecenia:** 1 pkt – forma wypowiedzi zgodna z formą wskazaną w poleceniu – wypowiedź argumentacyjna; pojawia się odwołanie do załączonego tekstu i jednego wybranego tekstu.
- 2. Kompetencje literackie i kulturowe:** 13 pkt – dwa teksty wykorzystane w pełni funkcjonalnie; argumentacja jest powierchowna.
- 3. Kompozycja wypowiedzi:** struktura wypowiedzi – 2 pkt – pojawiają się usterki w zakresie podziału na akapity, brak funkcjonalnego zakończenia; spójność wypowiedzi – 3 pkt – wypowiedź tworzy logiczną i uporządkowaną całość; styl – 1 pkt – w przeważającej części stosowny.
- 4. Język wypowiedzi:** zakres i poprawność środków językowych – 5 pkt – wąski zakres środków językowych, ortografia – 2 pkt – praca bez błędów ortograficznych; interpunkcja – 2 pkt – praca bez błędów interpunkcyjnych.

JĘZYK ŁEMKOWSKI

JĘZYK ŁEMKOWSKI

JĘZYK ŁEMKOWSKI

